

Försvarshögskolan

”I brist på vaccin har vi kommunikation”

Att skydda det mänskliga omdömet för att rädda liv under
covid-19-infodemin

Sandra Wassbro

Självständigt arbete, 15 hp

Statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet

Masterprogram i politik och krig

HT 2020

Antal ord: 15 766

“In a lack of vaccine, we have communication”

To protect the human judgement in order to save lives during
the covid-19-infodemic

Abstract

This thesis makes use of biopolitical theory to examine the governmental and organizational response to the covid-19-infodemic. It aims to answer the puzzling research question as to why the infodemic – whose inherent problem is an overabundance of information – is responded to and met with even greater amounts of information by governments and health organizations, and what implications these measures may have on the population. The analysis finds that the question can partly be answered by derivation to previous research within the field of crisis communication: the most efficient way to respond to mis- and disinformation is to respond with correct information and with counter arguments. To answer the question in full an analysis of the subject of security is conducted where what can be interpreted from the material, following a modified version of Carol Lee Bacchi’s “What’s the Problem Represented to be?” method, is that the human judgement can be understood as the subject of security. The idea is that by securing the human judgment through improving people’s health literacy, people can be taught to act in a manner which is coherent with the state’s biopolitical goals, i.e. to secure the survival of the population. The analysis also shows that while these measures are made in an effort to secure the population, the measures themselves risk becoming a threat to the very population it is supposed to protect.

Keywords: infodemic, covid-19-infodemic, human judgement, subject of security, biopolitics, biopolitical power, immunization paradigm, health literacy

Nyckelord: infodemi, covid-19-infodemi, mänskligt omdöme, skyddsobjekt, biopolitik, biopolitisk makt, immuniseringsparadigm, hälsolitteracitet

Innehåll

1. Introduktion.....	1
1.1 Problemformulering och frågeställning.....	3
1.2 Syfte och avgränsning	5
1.3 Disposition.....	6
2. Teori.....	6
2.1 Biopolitik som säkerhetspraktik	6
2.2 Immuniseringsparadigmet	8
3. Tidigare forskning.....	10
3.1 Människans omdöme som skyddsobjekt	10
3.2 Att bemöta rykten och desinformation online	11
3.3 Faktaresistens, kritiskt tänkande & backfire-effekten	12
4. Forskningsdesign	14
4.1 Metod.....	15
4.2 Operationalisering	17
4.3 Material.....	17
5. Analys och resultat.....	18
5.1 Introduktion	18
5.2 Varför bemöts infodemin med ännu mer information?.....	19
5.3 Vilka implikationer på populationens säkerhet kan detta ha?	28
6. Avslutning.....	30
6.1 Sammanfattning.....	30
6.2 Begränsningar och vidare forskning.....	32
6.3 Slutsats.....	34
Referenser.....	36
Litteratur	36
Empiri	37
Övrigt.....	37

1. Introduktion

”I brist på vaccin har vi egentligen bara en sak [...] och det är kommunikation”¹, sa Morgan Olofsson (2020), kommunikationsdirektör vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), vid en presskonferens den 16 mars 2020. I skrivande stund, januari 2021, finns äntligen också ett faktiskt vaccin mot covid-19. Vid midsommar ska alla svenskar som vill ha vaccinerats och innan året är slut är förhoppningen att flockimmunitet uppnåtts (TT 2021). Men denna uppsats kommer inte att handla direkt om viruset SARS-CoV-2, sjukdomen covid-19, vaccinet eller pandemin. Istället kommer den att handla om den infodemi vilken följt i kölvattnet av denna världsomspännande hälsokris.

Det kan konstateras att mängden information under covid-19-pandemin är outsinlig och oöverträffad nu när pandemin härjat över världen i ungefär ett års tid. Med rimlig sannolikhet kan sägas att nyheter, rapporter, artiklar och debattinlägg om pandemin och viruset toppat hela världens nyhets- och sociala media lika länge. Enkla Google-sökningar på ”covid”, ”coronavirus” och ”covid-19” ger just nu drygt 10 miljarder träffar och sociala mediers och sökmotorers algoritmer skickar ut automatiska meddelanden om var det går att hitta bekräftad information med länkar till myndigheter till den som söker på dessa ord.

Vid en konferens i München den 15 februari 2020 sa Världshälsoorganisationens (WHO) generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus, när han talade om covid-19-pandemin, att ”we’re not just fighting an epidemic; we’re fighting an infodemic” (WHO 2020a). Covid-19-pandemin är den första pandemin i historien under vilken digitaliseringen och sociala media används i stor skala för att hålla folk informerade, produktiva och sammankopplade. Samtidigt möjliggör och förstärker samma teknologi en infodemi som underminerar och försvårar den globala responsen på pandemins konsekvenser (WHO 2020c).

Infodemin livnär sig på människors mest grundläggande ängslan. Den sociala isoleringen har tvingat miljontals människor att stanna hemma, där de oftare använder sociala medier som ett sätt att få information, samtidigt som nätplattformarna, faktagranskarna och användarna av sociala medier rapporterar miljontals falska eller vilseledande inlägg. Eftersom viruset är nytt har kunskapsluckorna visat sig leda till idealiska förhållanden för spridning av falska eller vilseledande budskap (EU-kommissionen 2020).

¹ Detta citat är också vad som inspirerat till uppsatsens titel.

En infodemi karaktäriseras enligt WHO av en överväldigande mängd information, både sann och falsk, som sprids under en epidemi eller hälsokris. Infodemin kan orsaka förvirring och misstro till myndigheter och beskrivs som ett hot mot folkhälsan (WHO 2020b), eftersom felaktig information sprids och risken för att folk ska agera utifrån den felaktiga informationen är stor. Det kan exempelvis handla om att folk presenteras för rykten och konspirationsteorier vilket får dem att misstro vaccin (WHO 2020e), att rykten om en nära förestående matbrist får folk att bunkra mat vilket skapar faktisk brist eller att folk dör efter att ha intagit olika medel som sägs bota viruset (WHO 2020f). Detta hotar tilltron till de myndigheter, institutioner och organisationer som leder responsen mot covid-19-pandemin, riskerar att underminera dessas trovärdighet och infodemin innebär därför ett hot inte bara mot folkhälsan utan också mot demokratiska värden och rättigheter.

Infodemier och desinformation i förhållande till hälsa är egentligen inget nytt begrepp utan har setts även innan covid-19-pandemin (Eysenbach 2020). Infodemier har exempelvis tidigare setts i relation till SARS år 2003 (Rothkopf 2003) och H1N1 år 2009 (Eysenbach 2020) och desinformation har setts i till exempel vaccinationsfrågan och under flyktingkrisen år 2015 (Manzoor 2020). Felaktig information är inte nödvändigtvis desinformation och förekomsten av desinformation innebär inte per automatik att det också pågår en infodemi. Desinformation är felaktig information men för att den ska karaktäriseras som desinformation krävs att informationen som sprids är medvetet vilseledande, det vill säga att lögnerna sprids med uppsåt; jämfört med felaktig information som ”bara” är felaktig och inte medvetet vilseledande. En infodemi kan innefatta både felaktig information och desinformation, men för att det ska definieras som en infodemi räcker det inte med att informationen som sprids är felaktig och/eller vilseledande. Mängden information behöver dessutom vara överväldigande och informationsspridningen behöver ske i anslutning till en epidemi eller hälsokris (WHO 2020b).

WHO har under covid-19-pandemin behövt initiera ett stort utvecklingsarbete för att minimera konsekvenserna av den infodemi som följt pandemin med tanke på att denna omfattning av, och snabbhet i, en infodemi aldrig tidigare setts. Exempelvis har man utvecklat ett samarbete med ett 50-tal digitala företag och sociala medieplattformar för att säkerställa att den som söker på covid-19-relaterad information direkt ska dirigeras till vetenskapligt bevisad information (WHO 2020f). Man beskriver det som att folk immuniseras mot felaktig information när den ersätts med vetenskaplig och korrekt information innan den felaktiga informationen hunnit göra allt för stor skada. Det här görs genom att man analyserar den information som sprids på sociala

medieplattformar i syfte att kunna anpassa motbudskapen och för att kunna nå ut med rätt information i rätt tid (ibid.).

Flera myndigheter med betydande roller i den svenska hanteringen av pandemin, framför allt Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, MSB och Regeringskansliet, är alla överens om att informations-spridning är av yttersta vikt för att minska smittspridningen. Detta har kommunicerats regelbundet under året på många pressträffar, i media och på myndigheternas hemsidor (se till exempel Folkhälsomyndigheten 2020; Löfvenberg 2020; Socialstyrelsen 2020, Regeringen 2020a-c). I ett försök att nå så många som möjligt med information skickades också ett sms ut den 14 december till i princip alla svenska mobiltelefoner i vilket mottagaren uppmanades att söka vidare information på webbsidan krisinformation.se, vars syfte är att ”göra det lättare för allmänheten att hitta bekräftad information från svenska myndigheter genom att samla den på ett ställe och att minska risken för att felaktig information sprids” (Krisinformation.se 2020).

Det står alltså klart att med covid-19-pandemin har också en infodemi följt vilken för med sig en hel del utmaningar. Dels handlar det om att handskas med den enorma informationsmängd som i sig är definitionen av en infodemi, dels handlar det om hur stater, organisationer och individer kan och bör agera för att hantera de konsekvenser som desinformation och ryktesspridning kan ha på folkhälsa, demokratiska rättigheter och politiskt beslutsfattande. Såväl WHO som svenska myndigheter genomför ett offensivt arbete med att nå ut med korrekt information och säkerställa att denna information når så många som möjligt.

1.1 Problemformulering och frågeställning

FN:s generalsekreterare António Guterres skrev i en tweet den 14 april 2020 att infodemin är en ytterligare epidemi som världen nu tillsammans behöver gå samman för att hantera, att desinformation ska bemötas med fakta och att vaccinet mot infodemin är förtroende för vetenskap, institutioner och för varandra; tillsammans kan vi upprätthålla de mänskliga rättigheterna. Samtidigt lanserade han också en informationskampanj som syftade till att ”dränka” internet i fakta och vetenskap för att stoppa det ”gift” som desinformation är vilket utsätter så många liv för fara (Guterres 2020).

WHO genomförde under två dagar i april 2020 en digital konferens vilken syftade till att ta fram ett regelverk för hur infodemin ska bemötas (Tangcharoensathien et al. 2020). Nära hälften av de i slutändan föreslagna alternativen för hur WHO och/eller medlemsstaterna bör bemöta infodemin handlade om hur spridningen av trovärdig information kan nå längre. Förslagen

handlade bland annat om hur marginaliserade grupper kan nås, vilka tekniska verktyg som kan användas och att information kan skräddarsys beroende på målgrupp; hur den korrekta informationen sprids ska vara väl genomtänkt och förankrat i beteendevetenskap (ibid.).

Gunther Eysenbach (2020) menar att kvaliteten på hälsoinformation är svår att säkerställa, särskilt i en snabbt föränderlig situation. I en situation som covid-19-pandemin är ett av problemen den snabba takt i vilken ny vetenskaplig information produceras och sprids. I och med att situationen förändras så snabbt är det inte alltid möjligt att säkerställa kvaliteten på informationen innan den delas och samtidigt blir det extremt svårt för allmänheten, inklusive beslutsfattare och journalister, att avgöra vilken information som är mest rättvis och att samtidigt ta till sig denna (Eysenbach 2020). En stor utmaning är därför att dagligen sälla i det enorma informationsöverflöd som råder. Därför, menar Eysenbach, är förslaget att möta infodemin med korrekt information betydligt lättare sagt än gjort när det inte ens är fastställt vad som är korrekt och att möta infodemin snarare handlar om att hantera den faktiska *mängd* information som delas inom vetenskapen, av beslutsfattare samt i traditionella och sociala medier (ibid., min kursiv).

I förslagen kring hur infodemin bör hanteras väcks en del frågor. Redan i definitionen av begreppet visas av WHO en förståelse kring problematiken med den outsinliga mängd information som sprids. Det görs tydligt att problemet med infodemin inte bara är att felaktig information sprids men också att problemet till stor del handlar om oförmågan för såväl allmänhet som beslutsfattare att ta in all den information som delas och därefter göra genomtänkta val och fatta korrekta beslut. Problemet är därmed inte enbart att informationen eventuellt är felaktig utan att mängden information som finns att tillgå är alldeles för stor för att kunna hanteras konstruktivt. Ytterligare problem som följs av detta är att allmänhetens oförmåga att fatta väl avvägda beslut kan påverka folkhälsan negativt och att den desinformation som florerar är ett hot mot demokratiska värden.

Den generella lösningen på infodemin verkar, utifrån den empiri som hittills presenterats, vara att möta den med korrekt och vetenskapligt baserad information. Lösningen på ett informationsöverflödsproblem verkar till synes vara *ännu* mer information. Denna information ska vara faktabaserad, vetenskaplig, korrekt, proaktiv, snabb, lättillgänglig, anpassad och lättförståelig (EU-kommissionen 2020) för att mottagaren av informationen ska kunna fatta väl avvägda beslut och för att konkurrera ut den felaktiga information som sprids. Resultatet blir att den som redan är överöst med information kring hur den kan skydda sig mot smitta, vilka rekommendationer som gäller och vart den ska vända sig vid behov av hjälp får *ännu mer*

information tilldelad sig. Enligt den logik som gör gällande att för mycket information förvirrar och riskerar att underminera en minskad smittspridning och de demokratiska rättigheterna (se WHO 2020b-c) blir det kontraproduktivt att säga att lösningen på detta informationsöverflöd är ännu mer information.

Utifrån ovanstående introduktion och problembeskrivning ämnar nu uppsatsen att, utifrån en biopolitisk teoribildning, besvara frågorna 1) varför bemöts infodemin med mer information trots att dess, per definition, problematik är den redan överväldigande mängden information och 2) vilka implikationer för populationens säkerhet kan detta agerande ha?

1.2 Syfte och avgränsning

Syftet med uppsatsen är att belysa svårigheterna och riskerna med kriskommunikation i en värld som kantas av individualism, desinformation och informationsöverflöd. Den belyser också att traditionell myndighetsutövning och säkerhetspraktiker i vissa fall kan vara kontraproduktiva och att utmaningarna är enorma när det kommer till att hantera konsekvenserna av den digitalisering som präglar samtiden. Syftet är även att bidra med en kritisk grundläggande studie kring dessa ämnen vilken skulle kunna ligga till grund för ytterligare, framtida studier av såväl författaren som av någon annan.

Syftet är också att göra den inte alltid så tydliga kopplingen mellan biopolitik och empiri något tydligare genom att påvisa att biopolitisk teori kan användas för att analysera empiri och därmed påvisa att biopolitik inte uteslutande är en teoretisk ansats utan att den även går att använda för att analysera faktiska fenomen och händelser. Uppsatsen syftar därmed också till att, genom sin analys, bidra med en ökad förståelse för hur biopolitiskt utövande kan ses som ett uttryck av makt då de beslut som fattas ämnar styra befolkningen i vad som anses vara rätt riktning.

Omfånget av denna studie medger inte en normativ framställning utan är begränsad till hur hanteringen av infodemin kan förstås utifrån biopolitisk teori och kritiska säkerhetsstudier och gör därmed inget anspråk på att vara definitiv utan snarare problematiserande i sin analys. Inga generella slutsatser kommer därmed kunna göras i slutet av denna uppsats, vilket inte heller är syftet.

Uppsatsen avgränsas till att behandla infodemin under covid-19-pandemin. Givet omfånget kan uppsatsen omöjligt inkorporera alla berörda länders åtgärder för att hantera infodemin utan i de fall exempel behöver göras kommer dessa att komma från Sverige och de svenska myndigheterna. Detta, tillsammans med författarens förståelse, gör dock att uppsatsen tenderar att bli eurocentrisk.

Uppsatsen ligger inom ämnesområdet statsvetenskap och sorterar under kritiska säkerhetsstudier. Därmed kommer uppsatsen inte, ämnesområdet till trots, att fokusera på eller behandla frågor som är medicinska eller epidemiologiska och inte heller diskutera digitalisering eller tekniska förutsättningar för en infodemi.

1.3 Disposition

Det teoretiska ramverket som innefattar såväl teori som tidigare forskning presenteras direkt nedan. Därefter introduceras forskningsdesign och materialval vilket positionerar uppsatsens analys vilken följer därpå. Avslutningsvis ges en sammanfattning med diskussion och slutsats vilken följs av uppsatsens begränsningar, förslag på vidare forskning samt en referenslista.

2. Teori

2.1 Biopolitik som säkerhetspraktik

När man talar om biopolitik inom säkerhetsstudier är det mänskliga livet skyddsobjektet, det vill säga att politiska beslut och säkerhetsåtgärder fattas utifrån, och är legitima om de syftar till, att livet ska skyddas och att populationen ska överleva. Säkerhet är liv och liv är säkerhet. Livet refererar till, å ena sidan, den faktiska överlevnaden av den biologiska, mänskliga kroppen men också, å andra sidan, det som gör livet levande. Detta innebär att biopolitiken dels ser till populationens *överlevnad*, dels till dess *levnad* där den senare kan förstås i termer av rättigheter, friheter och ontologi (se Dillon & Lobo-Guerrero 2008).

Det sociala kontrakt som ligger till grund för politiken innebär ett förhållande mellan stat och medborgare där den förre ges legitimitet och lojalitet utifrån förutsättningen att frånvaro av det statliga skyddet skulle innebära än mer osäkerhet (Dillon & Lobo-Guerrero 2008: 275). Ironiskt nog är det dock ändå staten som står för majoriteten av de hot som medborgare utsätts för i och med dennes rättssystem och det våldsmonopol som staten besitter. Som den som ska skydda sina medborgare måste staten därför säkerställa att detta våldsmonopol fortsätter, eftersom det är så befolkningen dels kontrolleras, dels hålls säker. För att detta ska kunna upprätthållas måste staten därför också monopolisera rätten att definiera vad som är ett hot mot populationen och därmed också besluta om vad som är skyddsvärt (ibid.).

Genom övervakning av beteendemönster och dataanalys skapar staten en profil över populationen för att på så vis kunna identifiera och analysera vilka risker den utsätts för och vad den behöver skyddas ifrån, det vill säga vad det är som hotar dess överlevnad respektive dess levnad (ibid.: 267). En ”biopolitiskt säker” individ är således en individ som skyddas från

det som staten anser är ett hot mot populationen som helhet. Detta utgör en utmaning för staten då individen, den levande människan, alltid är förändringsbenägen (ibid.: 271) – hon söker inte bara överlevnad utan också levnad och vad detta innebär kan vara mer individuellt betingat snarare än generellt för hela populationen. Detta gör att de skyddsvärden som staten projicerar på sin population (vilka har analyserats fram genom övervakning etcetera) inte alltid är förankrade hos individen (ibid.: 277). För att staten ska kunna uppnå de krav som ställs på den när det kommer till att skydda sin population måste den därför ha ”fitness”, det vill säga den måste besitta förmågan att vara anpassningsbar för att kunna möta behoven hos medborgarna (ibid.: 271).

För att en individ ska vara skyddad och säker behöver hon ges möjlighet att välja och att välja bort, att staten tillser att individen är fri innebär att hon är fri att utvecklas och att förändras (ibid.: 271). Säkerhetspraktiker i detta sammanhang handlar om att påverka människans beteende för att styra henne till de val som säkerställer överlevnad. Det handlar om att för staten tillåta och möjliggöra för individer att utveckla sin kapacitet vad gäller anpassningsbarhet och förändringsvilja genom att tillse att hon har tillgång till de verktyg som behövs för att uppnå detta (ibid.). Det finns således ett nära sammanhang mellan säkerhet, kunskap och frihet i relationen mellan människa och stat och kunskap ses som nära sammanvävt med makt (ibid.: 290). Kunskap innebär förmågan att kunna fatta de beslut som gynnar såväl en själv som populationen och man har därmed makt över sin egen existens. Det innebär också att staten besitter makt när den påvisar fitness genom att medvetet påverka och styra sin befolkning mot de val och mål som uppfyller statens önskan. Att staten har kunskap om vad den ska skydda sin befolkning mot och om hur den ska kunna uppnå detta, samt förmågan till att genomföra detta, innebär att staten har makt över medborgarnas levnad och överlevnad.

Roberto Esposito menar att det biopolitiska handlar om nödvändigheten i att i större utsträckning se livet som ett naket liv där enbart det biologiska snarare än de mer kvalitativa aspekterna av liv spelar roll för att göra livet möjligt att relatera till (Esposito 2011: 14). Det handlar om en tanke om att för att förstå livet och för att kunna skydda det måste livet degraderas till enbart den biologiska kroppen. Den biologiska kroppen går att förstå ur biologiska och vetenskapliga aspekter men kanske än viktigare: den går att kontrollera.

Kroppen i sig får också representera det biologiska livet i det att dess reproduktion ska skyddas vilket i längden medger livets faktiska överlevnad. Att säkerställa reproduktionen för att tillgodose livets fortsättning innebär att det i praktiken är kroppen som ska skyddas och att detta i sig legitimerar maktutövande över kroppen. Detta förklarar exempelvis den medikalisering

och säkerhetsisering vilken ses i dagens moderna samhällen där det biologiska livets överlevnad ska säkerställas till varje pris (ibid.: 15). Baksidan av detta är att man genom denna syn på livet bortser från många andra aspekter som kan vara relevanta för livet och att man istället för att anpassa skyddet till den faktiska nivån av risk istället fokuserar på möjligheten till, och uppfattningen av, en eventuell risk. Detta gör att skyddandet *i sig själv* blir en risk för livet och att livet enbart kan skyddas från det som förnekar dess vidare utveckling genom att ytterligare inskränka eller förneka livet självt (ibid.: 15–16).

Giorgio Agamben (2001) beskriver i förhållande till staters respons på terrorism att den önskan som en stat besitter när det kommer till att trygga säkerheten för sitt territorium och sin befolkning i sig kan medföra en risk. För dagens moderna nationalstat är den primära, och i många fall enda, uppgiften att skydda sitt territorium och sin befolkning. Säkerhet, menar Agamben, blir därmed det enda kriteriet för politisk legitimitet. Detta gör att staten blir mycket bräcklig; den kan lätt bli provocerad av terrorism till att själv bli terroristisk och självförstörande (ibid.). När säkerhet är en stats enda källa till legitimitet är det enkelt att legitimera i princip vilka åtgärder som helst så länge de kan placeras in under säkerhetsparaplyet. Det blir således ett problem när ett hot mot en stats befolkning, exempelvis våld eller terrorism, möts med samma typ av våld eller terrorism med motiveringen att det är en säkerhetsåtgärd. Detta, enligt Agamben, kan leda till ett destruktivt system där en invasiv åtgärd lätt rättfärdigas och legitimeras (ibid.). I längden leder detta till ett behov av ett konstant undantagstillstånd vilket är oförenligt med demokrati (ibid.). Agamben efterfrågar istället en revision av säkerhetsbegreppet där policy och politiska beslut i större utsträckning fokuserar på preventiva åtgärder för att kunna undvika kriser och katastrofer istället för att enbart ha till hands sådana åtgärder som syftar till att kontrollera problemen när de redan uppstått (ibid.).

2.2 Immuniseringsparadigmet

Roberto Esposito beskriver i *Immunitas* (2011) ett paradigmet som enklast kan översättas till immuniseringsparadigmet. Liknelserna mellan detta teoretiska begrepp och det medicinska begreppet vaccination är många, och genom att göra denna liknelse blir teorin lättare att förstå. Precis som att vaccination innebär att skydda kroppen från en viss sjukdom genom att injicera en liten dos av denna sjukdom i syfte att skapa motståndskraft menar Esposito att en stat genomför åtgärder mot sin egen befolkning som liknar de yttre hot den redan utsätts för i syfte att skydda befolkningen. Han menar också att dessa åtgärder kan slå fel.

Esposito menar att risken för att någonting – en epidemi, migrationsströmmar eller en terroristattack – ska rubba den rådande balansen medför ett behov av skyddsåtgärder (ibid.: 6).

Han menar också att det som ses som den stora faran med dessa risker inte är *att* de ändras eller utmanas utan att dessa förändringar och utmaningar riskerar att innebära en okontrollerad och ostoppar spridning som går ut över resten av medborgarnas liv (ibid.: 7). Det man försöker skydda sig mot handlar alltså inte i första hand om de direkta konsekvenser av en sjukdom eller en terroristattack som i dessa exempel skulle kunna räknas i antalet förlorade liv, utan snarare om de spridningseffekter dessa händelser som fenomen kan ha på det allmänna. Detta, menar Esposito, innebär att ju mer omfattande spridningseffekten och konsekvenserna av en risk riskerar att bli för det allmänna, desto mer kraft läggs på att skydda sig mot – att immunisera – det specifika (ibid.: 8).

Espositos teori beskriver ett förhållande till det biologiska livet som dels är skyddande (eng. protective), dels är förnekande² (eng. negating). Immuniseringsparadigmet förutsätter att det finns något ”sjukt” som genom diverse skyddsåtgärder ska stoppas eller bemötas. Risken att det finns någonting att skyddas mot innebär rättfärdigandet av profylaktiska åtgärder vilka skulle kunna vara förnekande mot livet (ibid.: 10f). Lösningen på en risk eller ett problem handlar därmed inte om att skjuta det ifrån sig eller att förgöra det utan snarare att inkorporera det i sig självt och i livets framgång. Livets säkerhet är därför i ett beroendeförhållande till det negativa och det förnekande. ”Sjukdom” och förnekande är en direkt förutsättning för ett effektivt skydd. Immuniseringen innebär att det som anses vara risken eller problemet reproduceras i en kontrollerad form för att på så vis skydda mot just denna risk eller detta problem (ibid.). Espositos immuniseringsparadigm ska därmed ses som reaktivt snarare än aktivt (ibid.).

Detta är en inte helt riskfri metod. Denna säkerhetspraktik lämnar spår hos det objekt den försöker att skydda (ibid.). Genom att inkludera sig själv inuti problemet som en del av lösningen är det ofrånkomligt att det orsakar någon typ av skada, att något annat behöver lämna plats – det är en typ av nollsummespel. För att lyckas med att skydda det som ska skyddas måste en bit av det som är ”sjukt” inkorporeras i det ”friska” vilket i längden innebär att även om livet i sig kan skyddas, förlängas och förbättras så åstadkoms det enbart om livet samtidigt skadas (ibid.).

För att exemplifiera beskriver Esposito idén om att rättsstaten och dess lagutövning är en typ av kontroll genom våld. Lagen är: “violence against violence in order to control violence” (ibid.:

² Förnekande används här inte som den vanligaste definitionen av ordet, det vill säga att ”neka att erkänna någon eller något” utan som den förrämligen vanliga, men nu ovanliga, definitionen att ”förneka någon något” eller att ”förneka någon att vara något” (SAOB 1927).

24). Inom lag och ordning är användningen av dödsstraff för att bestraffa en person som begått ett mord ett exempel på immunisering. Rättsstaten fungerar då genom att själv använda sig av precis samma sak som den försöker skydda sig mot (ibid.), den reagerar mot ett hot genom att själv utöva samma typ av hot i syfte att oskadliggöra det ursprungliga hotet.

3. Tidigare forskning

3.1 Människans omdöme som skyddsobjekt

För att kunna praktisera säkerhet krävs en definition av vad det är som ska skyddas. Säkerhet existerar inte i ett vakuum utan är alltid säkerhet för, eller i relation till, någonting. Det mest traditionella skyddsobjektet inom säkerhetspolitik är den suveräna staten och översatt till cyberrymden skulle detta komma att handla om cybersuveränitet. I sin avhandling resonerar Hedvig Ördén (2020) kring de begränsningar som finns i att applicera teorier om statlig suveränitet på ett upplevt informationshot online (eng. 'the online information threat'³). Förslagen på hur informationshotet online ska mötas är många och spridda och involverar exempelvis humoristiska narrativ, statlig övervakning av innehåll, att lära ut ökat kritiskt tänkande och censurering som genomförs av nätplattformar (ibid.).

Svårigheten i, och meningsskiljaktigheterna kring, hur onlinehot ska bemötas handlar till viss del om att gränserna på nätet inte är de samma som i den fysiska världen. Föreställningar kring territoriella avgränsningar innebär såväl teoretiska som praktiska problem när de appliceras på icke-territoriella hot som sprids i en mellanmännisklig kontext (ibid.: 3). Konceptet cybersuveränitet misslyckas också att ta i beaktande den mänskliga dimensionen av suveränitet, det vill säga att den suveränes makt ska utgå ifrån folket i en demokrati. Svårigheter i att definiera ett territorium lyfter frågor kring vad demokrati betyder och innebär när det inte finns några fysiska gränser. Ördén menar därför att den traditionella synen på skyddsobjektet inom säkerhetsstudier är svårt att applicera på cyberrymden och i den informationskontext som finns online, och hon introducerar därför ett förslag på ett nytt skyddsobjekt för denna typ av kontext – det mänskliga omdömet (ibid.).

³ "This dissertation introduces the term 'online information threats' to denote all forms of information or communication spread online considered dangerous by political actors, policymakers and policy intellectuals, and in need of active intervention" (Ördén 2020: 9).

Genom att utgå från det mänskliga omdömet som skyddsobjekt tas människan och hennes relation till andra människor, och det som skapas där emellan, i beaktande. Genom att utgå från detta socialkonstruktivistiska synsätt görs tydligt att det som ska skyddas i cyberrymden inte är ett fast existerande tillstånd – som exempelvis territoriella gränser – utan att själva beskaffenheten hos människan – att hon är föränderlig och produktiv – är det som är skyddsvärt och då också det som innehar demokratisk legitimitet (ibid.: 4–5). Här är det inte, som det vanligtvis beskrivs, territoriella gränser som definierar och avgränsar den demokratiska legitimiteten utan legitimiteten ligger i, den av lagen definierad, relationen mellan auktoritet (staten) och subjekt (folket) (ibid.: 9).

Ördén (2020) argumenterar vidare att det finns två delar som tillsammans måste tas i beaktande vid definitionen av vad som är ett skyddsobjekt i kontexten informationshot online och demokrati. Ördén skriver att: “First, the referent object should accommodate the inherently incomplete and nonterritorial nature of cyberspace. Second, it should acknowledge the agency of the individual communicating subject” (ibid.: 14). Genom att förstå cybervärlden utifrån dessa premisser, och alltså istället för de territoriella gränserna se omdömet som skyddsobjekt blir det lättare och tydligare att förstå de åtgärder som tas mot ett upplevt informationshot online.

Genom att belysa empiri kring hur flera olika aktörer bemöter desinformation – från utökat kritiskt tänkande till humoristiska narrativ och faktagranskande onlinetjänster – menar Ördén att dessa handlingar kan förstås som riktade mot att skydda det mänskliga omdömet och att det är tanken om att ’en förbättrad omdömesförmåga gör en säkrare’ som ligger till grund för varför dessa handlingar och åtgärder genomförs (Ördén 2020: 14–17).

3.2 Att bemöta rykten och desinformation online

Sociala medier innebär såväl möjligheter som svårigheter när det kommer till kriskommunikation och att hantera kriser. Information, rykten och desinformation kan spridas väldigt snabbt till många personer precis på samma sätt som organisationers respons på det samma också kan nå en stor publik på kort tid (Nord, Olinder & Fine 2020: 40).

Kännetecknande för rykten, som kan bestå av felaktig och/eller vilseledande information, är att de uppfattas som trovärdiga och ofta förmedlar något uppseendeväckande. En utmaning i att bemöta rykten handlar därmed om hur man analyserar sanningshalten i ett rykte och hur denna analys lärs ut med syfte att skapa en kritisk allmänhet (ibid.: 41). För att bemöta rykten är det viktigt att ha koll på sanningen och att tydligt informera om denna. Det är viktigt att vara tydlig

för att undvika att ytterligare ryktesspridning uppstår eller att mottagaren anser att svaret inte är tillräckligt och därför söker ”sanningen” på annat håll. Det är viktigt med en kraftfull och snabbt påbörjad informationsinsats som bör innefatta både muntlig och skriftlig information i flera kanaler (ibid.: 40–41). Myndigheter, företag eller organisationer som vill leva upp till sin plikt att informera medborgarna och upprätthålla ett gott förtroende kan inte tå ihjäl rykten. Inte heller brukar de ha stor framgång i att förhindra rykten (ibid.: 42). Rykten bekämpas istället allra bäst om en ännu bättre berättelse än det rykte som cirkulerar lyfts fram (ibid.: 44). Överlag bekämpas dock väldigt få rykten, i de flesta fall är det istället så att de upplevs som bekämpade eller övervunna när sanningen snarare handlar om att de ersatts av någonting annat (ibid.: 45).

För att undvika ryktesspridning är det viktigt, men ack så svårt, att vara proaktiv i sin kommunikation (ibid.). Det brukar rekommenderas att dela all information som finns tillgänglig, det vill säga att vara transparent och öppen (ibid.: 46). Att hantera ryktesspridning handlar också om att för myndigheter, företag och organisationer utbilda allmänheten genom informationsinsatser. Genom att sprida rätt information, helst innan krisen ens uppstått, går det att undvika att än värre rykten och felaktig information sprids. En kritisk allmänhet som kan lita på den aktör som förmedlar information i en kris är en framgångsfaktor i hanteringen och bekämpningen av ryktesspridning.

3.3 Faktaresistens, kritiskt tänkande & backfire-effekten

Det är svårt för människor att ändra åsikt. Vi har en tendens att även när vi konfronteras med korrekta fakta vilja hålla fast vid en felaktig uppfattning, så kallad faktaresistens (Frans 2018: 39). Människan tenderar också att hålla fast vid ett första intryck eller en första upplevelse, oberoende av vilken information vi senare får eller hur väl motbevisade vi blir (Ross, Lepper & Hubbard 1975). I större utsträckning tror vi också på sådan information som vi har hört många gånger jämfört med information som är ny för oss (Lewandowsky et al. 2020: 5). Oavsett om informationen är bevisat falsk, källan anses osäker och den går emot det vi vanligtvis tror på, tenderar människor ändå att tro på felaktig information så länge den upprepas tillräckligt många gånger (ibid.).

Den mänskliga hjärnan i kombination med cybersfären är inte nödvändigtvis oproblematiserad. I korthet; det faktum att internet och sociala medier möjliggör desinformation att spridas fortare och längre än någonsin förut blir ett problem när det kombineras med den mänskliga hjärnans kognitiva förmåga (Kavanagh & Rich 2018: 122). Människan har en tendens att bekräfta förutfattade meningar, att luta sig tyngre mot egna erfarenheter snarare än data och fakta och att förlita sig på ”mentala genvägar” (ibid.: 81). Att praktisera säkerhet i cybersfären innebär

därför bland annat att minska den kognitiva tendensen att hänga sig kvar vid redan existerande tankegångar när inkonsekventa bevis läggs fram i syfte att komma ifrån tanken att åsikt trumfar fakta (ibid.: 90).

Emma Frans (2018) beskriver i *Larmrapporten* en studie som publicerats i den vetenskapliga tidskriften *Pediatrics* vilken undersökte effekten av olika informationskampanjer som syftade till att öka föräldrars kunskap om MPR-vaccin. Föräldrarna delades in i fyra olika grupper som alla fick olika typer av information gällande fördelarna med MPR-vaccin respektive riskerna med de sjukdomar som vaccinet skyddar mot. De jämfördes sedan med en kontrollgrupp som inte fått någon särskild information alls. Resultaten visade att information som gavs till de olika grupperna inte ökade föräldrarnas vilja att vaccinera sina barn utan att de snarare haft motsatt effekt och flera föräldrar uppgav att den information de fått ytterligare förstärkt deras misstro till vaccin. Denna studie belyser svårigheterna med att ändra någons uppfattning genom informationsspridning och att vetenskaplig grund till påståenden inte nödvändigtvis har en effekt. Frans menar att felaktiga uppfattningar istället måste förebyggas, ”vilket innebär att undvika missuppfattningar genom att lära sig utvärdera information på ett korrekt sätt” (Frans 2018: 53).

Att sakna ett kritiskt tänkande, det vill säga att inte ha ett vetenskapligt förhållningssätt till fakta där man ifrågasätter och kontrollerar källor, handlar delvis om att tro på uppseendeväckande påståenden man läser och hör om men också om att ”urskillningslöst avfärda alla påståenden” (ibid.: 63) oavsett vem de kommer ifrån och vem källan är. Att tänka kritiskt och ha ett vetenskapligt förhållningssätt handlar om att godta den bästa förklaringsmodellen och att ha förmågan och verktygen att kunna skilja på vad som förmodligen är sant och vad som inte är det (ibid.).

Genom att utbilda människor och lära dem strategier för att kritiskt värdera information kan man minska risken att de tar till sig felaktig information (Lewandowsky et al. 2020: 7). För att detta ska vara framgångsrikt krävs att den som delar rätt information är trovärdig, eftersom detta leder till mer övertygelse hos mottagaren om vad som är rätt (ibid.: 8). Upplevd trovärdighet väger också tyngre än upplevd expertis (ibid.), varför det kan antas att *vad* som sägs är viktigare än *vem* som säger det. Men, för optimal genomslagskraft bör den som kommunicerar rätt information vara både trovärdig och inneha expertis, varför exempelvis vårdpersonal och hälsoorganisationer kan vara den ideala kommunikátören i hälsokriser (ibid.). Att ha i beaktande är dock att de som redan har en förutfattad mening som går emot det som ”expertkommunikátören” försöker förmedla, som exempelvis vaccinnmotståndare, inte kommer

att lita på källor som anses trovärdiga av majoriteten (ibid.). Detta är i linje med det som nämndes tidigare i detta avsnitt, att människan tenderar att hålla fast vid redan inarbetad kunskap, oavsett om den är riktig eller inte, och oavsett hur mycket motbevisning som läggs fram.

Att redan inarbetade övertygelser kan stärkas ytterligare när motbevis mot dem läggs fram kallas för backfire-effekten. Detta har man nyligen kommit fram till inte är så vanligt som man trodde förr och att risken för att den ska infinna sig är betydligt lägre än vad man trodde för tio år sedan (ibid.). Inte heller har man sett att i de fall man försöker bemöta ett rykte eller felaktig information genom att först upprepa felaktigheten och därefter bemöta den med korrekt information skulle ge någon backfire-effekt (ibid.: 9). Detta är något motsägelsefullt eftersom vi tidigare konstaterat att felaktig information kan bli mer trovärdig så länge den upprepas många gånger. Lewandowsky et al. (2020) menar dock att även om detta är sant när det kommer till spridningen av själva ryktet eller den felaktiga informationen, stämmer det inte om det görs i ett sammanhang då den felaktiga informationen samtidigt bemöts med korrekt information. Inte heller riskerar man att få en backfire-effekt genom att kommunicera ”för många” motargument utan istället tvärtom, ju fler motargument desto större minskning av missuppfattningar (ibid.: 9).

4. Forskningsdesign

Några epistemologiska antaganden som görs i denna uppsats är dels att objektiv observation inte är möjlig och att en objektiv sanning inte är eftersträvansvärd, dels att världen är socialt konstruerad genom språk och mellanmännsliga relationer. Dessa antaganden innebär att synen på vad som är makt och vem som har makt står i nära relation till hur språket används, hur och av vem det kommuniceras och att den som kan påverka språket också kan påverka den sociala konstruktionen och den samhälleliga diskursen. Detta anses innebära en möjlighet att påverka världsbilden och sammantaget positioneras därför uppsatsen någonstans längs det poststrukturalistiska spektret. Uppsatsen genomförs abduktivt, det vill säga i rörelse mellan empiri och teori för att undersöka ett fenomen (infodemin) i förhållande till ett teoretiskt ramverk som innefattar biopolitiska maktstrukturer. Det som ska undersökas är därmed ett fall av biopolitiskt maktutövande där infodemin illustrerar detta fall.

Ovan utgångspunkter tillsammans med att denna uppsats inte ämnar vara generaliserbar eller normativ utan snarare kritisk och specifik gör att en poststrukturalistisk fallstudie är lämplig för genomförandet av studien.

En ideografisk fallstudie syftar enligt Jack S. Levy (2008: 4) till att beskriva, tolka och/eller förstå ett enskilt fall snarare än att utveckla generella förklaringsmodeller. Levy beskriver induktiva fallstudier som att de utgår ifrån det beskrivande och det empiriska medan teoridrivna fallstudier utgår ifrån ett välutvecklat teoretiskt ramverk och därmed tar en deduktiv ansats i sin analys (ibid.). Det finns kritik mot att samhällsvetenskapen ägnar sig åt ideografiska studier, att de istället enbart bör ägna sig åt generaliserande studier för att på så vis bidra till en bättre förståelse av världen (George & Bennett 2005: 31). Motsättningen mellan detta och att också kunna ägna sig åt att förstå specifika fenomen som ett fall av teori, vilket görs i denna uppsats, anses av författaren till denna studie dock inte uppenbar. Samhällsvetenskapen bör kunna ägna sig åt såväl generaliserande studier som mer specifika fallstudier, och båda dessa typer av studier kan bidra med en bättre förståelse av världen. För att kunna uppnå någon som helst generaliserbarhet eller för den delen kausalitet i en studie krävs ofta också ett större antal fall (se Levy 2008: 5–7) än vad som valts att behandlas i denna uppsats, eller vad som medges utifrån givna temporala och spatiala begränsningar. Ett ytterligare argument för att bemöta kritiken kan också vara att denna studie skulle kunna bidra till och ligga till grund för ytterligare studier inom liknande ämnesområden, vilket skulle sätta denna enfallsstudie i ett större perspektiv.

4.1 Metod

Vidare ämnar denna uppsats att utforska strukturer, meningar och avsikter och att dechiffrera varför vissa antaganden görs och varför vissa åtgärder träder i kraft. Diskursanalys är en av de mest använda analysmetoderna inom det socialkonstruktivistiska paraplyet⁴ där en objektiv förståelse av världen inte är möjlig, där vår förståelse av världen är villkorad och där kunskap och förståelse skapas och upprätthålls av sociala processer (Jørgensen & Phillips 2002: 5). En diskursanalys kan också vara användbar då forskaren vill hantera maktfrågor och identitetskonstruktioner (Bergström & Boréus 2016: 410) vilket denna uppsats ämnar göra. Att en diskursanalys är passande för att hantera maktfrågor och identitetskonstruktioner har att göra med synen på språkbruket; att ett materials språk inte nödvändigtvis speglar verkligheten och

⁴ Jørgensen & Phillips (2002: 6) beskriver relationen mellan socialkonstruktivism och poststrukturalism som att den andre är en subkategori av den förste, som är ett bredare begrepp.

att genom språket kan ett narrativ formas som i sin tur möjliggör eller begränsar särskilda handlanden (ibid.: 354), så kallad diskursiv makt.

Med bakgrund i dessa antaganden och utifrån syftet med denna uppsats är diskursanalys en lämplig metod för att på ett önskat sätt kunna genomföra analysen och besvara frågeställningarna. I och med att uppsatsen vill finna någon slags mönster utifrån uttryck, föreställningar och ordval för att kunna besvara forskningsfrågorna hade det kunnat tänkas att exempelvis en kvantitativ textanalys (ibid.: 49ff), där förekomsten av ord eller av en viss typ av argument alternativt mängden artiklar som skrivits om infodemin hade kunnat räknats, skulle kunna vara ett ytterligare möjligt metodval. Även om den gängse uppfattningen verkar vara den att kvantitativa textanalyser i viss mån går att styra mot ett mer kritiskt håll och att man därmed skulle kunna hitta det implicita i texter, är dock det som vanligtvis söks genom en sådan analys mer åt det manifesta hållet och att hitta sådant som uttrycks explicit (ibid.). Utifrån syftet med denna uppsats och vad den ämnar försöka hitta i materialet är därför diskursanalys en mer lämplig metod.

En diskursanalys kräver omfattande tolkning och kan därför kritiserats för bristande intersubjektivitet varför det är viktigt att hålla sig inom ramen för några valda analysverktyg (ibid.: 405f). Genom att ta upp denna kritik visar författaren en medvetenhet kring den, och genom att ta användning av ett antal utvalda frågor som ställs till materialet, menar författaren att viss problematik med bristande intersubjektivitet avhjälpas. En positionering längs det poststrukturalistiska spektret innebär en medvetenhet om och en förståelse för att total objektivitet inte kommer att kunna uppnås och att detta inte heller är del av uppsatsens syfte.

Det är också viktigt att vara medveten om att många saker kan, och kommer att, påverka analysen. Detta handlar till exempel om författarens förståelse för ämnet och var i världen hon lever och verkar vilket i sin tur kan påverka valet av källor och material respektive vad som väljs bort eller tas med i studien. Det är också viktigt att ha i beaktande att denna studie är en fallstudie som fokuserar på att försöka förstå och förklara ett fenomen och därmed inte syftar till att uppnå ett generaliserbart resultat. Med det sagt så är forskningsdesignen strukturerad på bästa möjliga sätt utifrån förutsättningarna vilket ger uppsatsen möjlighet att besvara frågeställningarna, fylla syftet och som medger att materialet är användbart för att genomföra en analys och dra slutsatser vilka har god förankring i teori och tidigare forskning.

4.2 Operationalisering

I Carol Lee Bacchis diskursanalysmetod *What's the Problem Represented to be?* (WPR) görs antagandet att vad som anses vara problemet ligger till grund för hur vi agerar och vilka beslut som fattas (Boréus 2015: 181). Genom att tolka ett material utifrån vad som är problemet, hur det framställs och hur det konstrueras kan man förstå varför vissa ageranden, åtgärder, policys eller beslut genomförs (ibid.: 181–2). WPR är således en metod för att titta på hur någonting problematiseras och framställs och som menar att problematiseringen är central för de styrande processerna och hur makthavarna använder dessa (Bacchi 2009: x-xiii). För att förstå varför statens styrning ser ut som den gör behöver vi undersöka hur problemframställningen bakom tagna beslut ser ut (ibid.). Denna analysprocess fungerar genom att ett flertal förutbestämda frågor⁵ ställs till materialet, frågor som i denna uppsats modifierats till ett fåtal analysfrågor som passar denna studie. De analysfrågor som ligger till grund för denna studies analys är 1) hur framställs problemet i materialet? 2) vad underförstås och impliceras i denna problemframställning? och 3) vilka effekter har denna problemframställning?

Dessa frågor genomsyrar analysen nedan och besvaras såväl direkt som indirekt. De har bidragit till att vägleda analysen och att hålla den på rätt spår för att besvara forskningsfrågorna och uppfylla studiens syfte.

4.3 Material

Det material som kommer att användas i uppsatsens analys är material utgivet av WHO och EU vilka utkristalliserar synen på, och ger verktyg för att hantera, covid-19-infodemens konsekvenser. Den av EU-kommissionen utgivna handlingsplanen mot desinformation från 2018 är ett grundläggande material som det dras paralleller till i det mer specifika materialet, varför den också valts ut. Även MSB:s samlade nationella lägesbilder kommer att användas i analysen.

Även om covid-19-infodemin är ett relativt nytt, och fortfarande pågående, fenomen finns det redan otroliga mängder material att välja på. Det material som valts ut för denna studie är sådant som bedömts på olika sätt vara grundläggande i sin utformning. Då infodemin är en pågående händelse och utvecklingen därmed är konstant utgåås i denna uppsats från det material som gavs

5 1) Hur framställs problemet i en specifik politisk debatt eller i ett specifikt politiskt förslag? 2) Vad underförstås och impliceras i denna problemframställning? 3) Vilka effekter har denna problemframställning? Vilka subjekt konstrueras inom denna framställning? Vad förändras troligen och vad förändras troligen inte? Vem kan tänkas tjäna på denna problemframställning? 4) Vad lämnas oproblematiserat genom denna problemframställning? 5) Hur skulle "lösningen" skilja sig om "problemet" framställdes annorlunda? (Boréus 2015: 182).

ut relativt tidigt i hanteringen och det som benämns som gemensamt, som ramverk eller som utger sig för att vara mer generellt och allmänt. På så vis är förhoppningen att den analys som görs utgår ifrån det som är mest allmängiltigt och som inte är producerat specifikt för ett visst land eller situation. Detta anses viktigt då infodemin är ett världsomspännande fenomen som korsar digitala såväl som territoriella gränser och som därmed inte går att avgränsa.

Undantaget från ovan är de lägesbilder som producerats av MSB. Dessa är nationella och därmed specifika för Sverige och dess hantering av infodemin. Dessa har valts för att illustrera och påvisa hur de mer generella riktlinjerna och ramverken används i praktiken. Att just Sverige blev föremål för detta är helt beroende av uppsatsförfattarens kunskap och erfarenhet av att leva i det svenska samhället under covid-19-infodemin.

Materialet omfattar:

- An ad hoc WHO technical consultation managing the COVID-19 infodemic: call for action, 7-8 april 2020 (WHO 2020d).
- Framework for Managing the COVID-19 Infodemic: Methods and Results of an Online, Crowdsourced WHO Technical Consultation (Tangcharoensathien et al. 2020).
- Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén. Gripa in mot covid-19-desinformation - Kolla fakta (EU-kommissionen 2020).
- Tackling coronavirus disinformation (EU 2020).
- Action Plan against Disinformation (EU-kommissionen 2018).
- MSB:s samlade nationella lägesbilder (MSB 2020).

5. Analys och resultat

5.1 Introduktion

Denna analys ska, utifrån den teori och tidigare forskning som lagts fram i tidigare avsnitt av uppsatsen, besvara forskningsfrågorna 1) varför bemöts infodemin med mer information trots att dess, per definition, problematik är den redan överväldigande mängden information och 2) vilka implikationer för populationens säkerhet kan detta agerande ha?

Analysen går att förstå som tre delar vilka tillsammans bildar en helhet: den första resonerar kring tidigare forskning om rykten och desinformation online och ger en relativt direkt förklaring till varför såväl svenska myndigheter som mellanstatliga organisationer som EU och

WHO ägnar sig åt mer informationsspridning i en infodemi. Denna del av analysen visar också, genom en närläsning av materialet, att svenska myndigheter uppmanar till ökad kommunikation och hur detta är i linje med de åtgärdsplaner och rekommendationer som tagits fram av EU och WHO. Den andra delen av analysen fortskrider genom att undersöka varför just dessa förslag på åtgärder och rekommendationer förmedlas utifrån en analys kring vad som är skyddsobjektet och kan genom detta ge en mer djupgående, teoriförankrad förklaring till den första forskningsfrågan. Den tredje delen av analysen försöker teoretisera och problematisera kring dessa åtgärder och vad de skulle kunna innebära i praktiken, utifrån teorier framlagda av framför allt Esposito och Agamben, i syfte att ge ett svar på den andra forskningsfrågan.

5.2 Varför bemöts infodemin med ännu mer information?

Att det finns en infodemi som följt i kölvattnet av covid-19-pandemin står klart. Att denna infodemi innebär ett informationsöverflöd inklusive desinformation och rykten som försvårar för individen att fatta väl avvägda beslut för att minska smittspridningen och tillse god hälsa är tydligt. Att god folkhälsa och minskad smittspridning är ett önskvärt mål för stater och mellanstatliga organisationer må vara självklart, men går också att förstå utifrån en biopolitisk ansats där den mänskliga artens överlevnad är vad som avgör en stats säkerhetspraktiker. Denna teoribildning, som finns beskriven i avsnitt 2.1, menar att populationens överlevnad är nödvändig för en stats överlevnad och att åtgärder för att skydda populationen därmed blir legitima. Det faktum att smittspridningen som är covid-19-pandemin, och därmed också den infodemi som underminerar möjligheterna till minskad smittspridning och god folkhälsa, kan ses som ett hot mot populationens överlevnad legitimerar och förklarar de åtgärder som staten tar i syfte att minska dess konsekvenser. Detta gör att staten tar till de verktyg den har för att minska smittspridningen och därmed säkra populationens överlevnad.

Att den desinformation och de rykten som är del av infodemin ska bemötas blir därmed en uppenbar lösning för att hantera konsekvenserna. Nord, Olinder & Fine (2020) menar att rykten bör mötas med dels proaktiv kommunikation, dels med informationssatsningar riktade mot allmänheten i syfte att utbilda den och leda den mot rätt beslut. Det finns stort stöd för att felaktig information och rykten kan kväsas genom att bemöta dem med korrekt information. Kavanagh & Rich (2018) menar att människans kognitiva förmåga inte är förenlig med den mängd information som sprids och inte heller med vilken snabbhet den sprids. De menar att för att komma ifrån den mänskliga tendensen att välja åsikt före fakta måste säkerhetspraktiker ta detta i beaktande.

I avsnitt 3.3 i denna uppsats beskrivs vidare svårigheterna med att hantera människors tendens till faktaresistens och hennes kognitiva begränsningar. Svårigheterna i att bemöta felaktig information och att förändra de tankar och den kunskap som redan cementerats hos människor är uppenbara. För att hantera detta rekommenderas att dela korrekt information från trovärdiga och kunniga källor, att upprepa den korrekta informationen många gånger (Lewandowsky et al. 2020: 7–9) och att arbeta proaktivt genom att lära ut hur information kan värderas på ett korrekt sätt (Frans 2018: 53).

Utifrån detta forskningsläge är det inte förvånande att stater och organisationer inom hälsosektorn väljer att ägna sig åt informationsspridning och utbildningsinsatser för att hjälpa sin befolkning att fatta beslut som skyddar henne mot ohälsa, vilket nu exemplifieras genom en närläsning av det material som denna studie grundar sin analys på.

Att det uppmuntras till mer informationsspridning från myndigheter och organisationer är tydligt. På nationell nivå ses detta i exempelvis de samlade nationella lägesbilder⁶ som MSB producerat varannan vecka sedan mars 2020 (MSB 2020). I lägesbilden från den 26 mars står ”Stora kommunikativa utmaningar i kombination med spridande av desinformation kan utgöra ett hinder för fortsatt effektiv hantering, och kan på sikt påverka förtroendet för myndigheterna” (ibid.) och den 20 augusti respektive 3 september står ”För att motverka informationströtthet⁷ behövs innovativa lösningar utöver de vanliga kommunikationskanaler som uppmanar till uthållighet i att följa råd och rekommendationer” (ibid.).

Vidare skriver MSB den 12 november att ”Den ökade smittspridningen tillsammans med skillnader i råd och rekommendationer lokalt, regionalt och nationellt riskerar att skapa oro och förvirring hos allmänheten, vilket i sin tur riskerar att försämra efterlevnaden. Därför krävs tydlig och lättbegriplig information, som utgår från samordnade kommunikationsinsatser” (ibid.), den 26 november att ”Det finns ett stort behov av välfungerande nationell kommunikationssamordning och samverkan som gör att information om nya råd når relevanta aktörer i god tid för att myndigheterna framöver ska kunna hantera pandemins effekter på hela samhället och befolkningen” (ibid.) och den 10 december att ”Tydliga riktlinjer och gemensam kommunikation kring vaccination är viktig av flera anledningar, bland annat för att förebygga ryktesspridning, desinformation och bedrägerier (ibid.).

⁶ Sammanfattningar av respektive lägesbild finns att läsa på MSB:s hemsida (MSB 2020) och alla citat i denna uppsats går att finna i dessa sammanfattningar.

⁷ Informationströtthet beskriver en situation där allmänheten inte längre är mottaglig för mer information eftersom informationsflödet redan är för stort och svårgripbart.

Detta betyder att för att kunna hantera pandemin och dess konsekvenser behövs mer och än tydligare information. Detta behövs för att motverka desinformation och informationströtthet och för att minska smittspridningen. Det dras direkta paralleller mellan befolkningens tilltro till myndigheter, förmågan att ta till sig korrekt information och en god hantering av pandemins konsekvenser. För att myndigheterna ska kunna hantera pandemins konsekvenser på ett tillfredsställande sätt krävs att befolkningen är fri från oro och förvirring, är uthållig och att den ges möjlighet att ta till sig den information som ges av myndigheterna. Att desinformation motarbetas och undviks är också det av högsta vikt. Om dessa aspekter uppfylls innebär det att befolkningen ges möjlighet till god efterlevnad av de råd och rekommendationer som gäller och att tilltron till myndigheter upprätthålls.

Mer och korrekt information är en del av lösningen för att säkerställa en välinformerad befolkning – som vet vilka råd den ska följa för att minska smittspridningen – och därmed också säkerställa en god folkhälsa. Att ge befolkningen kunskap om hur den kan undvika smittspridning blir tydligt ett av den svenska statens mål. MSB förordar också information som är ”tydlig och lättbegriplig” samt ”innovativ” och menar att informationströttheten är en utmaning, vilket kan ses som ett uttryck för en medvetenhet kring att det är mycket information i omlopp och att befolkningen inte har förmåga att ta till sig och sälla i all den information som finns. Myndigheterna behöver balansera denna utmaning genom att bidra med korrekt information som är tillgänglig och lättförståelig för befolkningen.

Europeiska unionen (EU) grundar sin hantering av infodemin i den handlingsplan mot desinformation (EU-kommissionen 2018) som publicerades 2018 (EU 2020; EU-kommissionen 2020: 1). EU (2020) skriver att desinformation och vilseledande information gällande covid-19-pandemin inte bara påverkar sammanhållningen i samhället utan också att den är ett hot mot folkhälsan. Som ett exempel har den belgiska giftinformationscentralen sett en ökning på 15 % i vad som kallas ”blekmedelsrelaterade incidenter” (ibid.). Detta till följd av vilseledande information som spridits och som hävdade att blekmedel kan bota covid-19. Vidare skriver man att EU-medborgare måste ha tillgång till trovärdig information om pandemin och viruset. Detta innebär att man till exempel investerar extra inom strategisk kommunikation och att man avdelat en särskild webbsida till att ge information i realtid och som slår hål på rykten och myter om viruset (EU 2020).

Transparens, samarbete med sociala medieplattformar och att säkerställa yttrandefriheten genom fri debatt och fria medier är ytterligare exempel på hur EU menar att de arbetar mot infodemin. Sociala medieplattformar har exempelvis sett till att främja korrekt och tillförlitlig

information genom att faktagranska det material som läggs upp av användare och genom att ta bort sådant som är felaktigt och som därmed kan skada folkhälsan eller samhällets säkerhet (EU-kommissionen 2020: 8). De sociala medieplattformarna kan också arbeta på så sätt att de omdirigerar användare som söker efter covid-19-relaterad information till hälsomyndigheters webbplatser (EU 2020), medborgarna styrs därmed medvetet mot en riktning där de kan hitta korrekt information så att de sedan kan fatta väl avvägda beslut gällande exempelvis minimering av smittspridning.

På EU-nivå sägs också att arbetet mot infodemin kräver snabb, proaktiv och positiv information till allmänheten i syfte att stärka allmänhetens resiliens (EU-kommissionen 2020: 2). För att hantera konsekvenserna av infodemin, vilka beskrivs som hot mot folkhälsan och som att de riskerar undergräva myndigheternas insatser, bör viktiga aktörer kommunicera tillförlitligt material och man bör arbeta för att öka allmänhetens förmåga att känna igen och reagera på desinformation (ibid.: 3). För att sprida tillförlitlig och faktagranskad information, och därigenom rädda liv, är fria och oberoende medier helt nödvändiga (ibid.: 11).

EU-kommissionen argumenterar vidare för ”att ge allmänheten möjlighet att kritiskt analysera information på nätet är avgörande för att motverka desinformation” (EU-kommissionen 2020: 13). Detta bör göras genom att bland annat främja digital kompetens, kritiskt tänkande och förmågan att känna igen desinformation samt genom att ge stöd till individens egenmakt (ibid.; EU 2020).

I likhet med hur nationella myndigheter manar till ökad informationsspridning i syfte att säkerställa att befolkningen är välinformerad och besitter de verktyg som den behöver för att fatta korrekta beslut, ser man på EU-nivå att infodemins konsekvenser kan hanteras genom en kritisk allmänhet som har den digitala kompetens som krävs för att på egen hand kunna hitta och omsätta tillförlitlig information – allmänheten behöver alltså vara hälsolitterat. Till sin hjälp använder man sig av sociala medieplattformar som kan omdirigera användare och optimera vilken information de når av. De sociala medieplattformarna blir som en förlängd arm genom vilken myndigheter och organisationer kan tillse att användarna får ta del av korrekt information. Gemensamt för både nationell och mellanstatlig nivå är således att felaktig information anses farlig och att den är ett hot mot såväl folkhälsan som de demokratiska rättigheterna. Den felaktiga informationen behöver motarbetas eftersom den kan leda till negativa konsekvenser för medborgare som exempelvis sjukdom och smitta.

Precis som på nationell nivå fokuserar många av de åtgärder EU föreslår på individen. Såväl MSB:s lägesbilder som EU:s handlingsplan kan förstås som att det är hos individen ansvaret för att minska smittspridningen och mängden information egentligen ligger. Myndigheterna och organisationernas ansvar ligger snarare i att tillse att individerna har de verktyg som behövs och att de på olika sätt ges möjlighet att välja rätt väg. Även om vissa direkta åtgärder görs, som exempelvis att EU tar hjälp av sociala medieplattformar för att censurera och korrigera viss typ av information, ligger ändå störst fokus på att befolkningen och individerna i den måste ta eget ansvar för att säkerställa god folkhälsa. Det är dock viktigt att här vara medveten om att ”rätt väg” är en riktning som är förutbestämd av staten och att de vägledningar och riktlinjer som ges till individen är tänkta att leda denne i den riktning som staten önskar. Möjligheten till avsteg för individen är liten och i vissa fall även straffbar⁸.

I en vägledning för att hantera infodemin, skapad utifrån ett arbete av WHO:s Information Network for Epidemics, delar WHO upp de rekommenderade åtgärderna som stater bör vidta i fem åtgärdsområden (WHO 2020d: 27–39).

- 1) Identifiera bevis. Denna åtgärd handlar om att på olika sätt stärka förmågan att tillvarata all den information och kunskap som sprids och att ha processer för att snabbt kunna säkerställa vilken information som är riktig och som bör spridas vidare.
- 2) Förenkla kunskapen. Att stärka förmågan till att göra vetenskapen känd och förståelig genom faktakontroll, riktad och anpassad kommunikation och genom att bemöta och motbevisa felaktig information. I detta ingår också att tillse att befolkningen har de verktyg den behöver för att kunna ta till sig och omsätta den information som sprids och att vara innovativ när det kommer till användandet av kommunikationskanaler, exempelvis uppmuntras till samarbeten med sociala medieplattformar.

⁸ I situationer av kris har många suveräna stater långtgående möjligheter att i princip hantera krisen med alla till buds stående medel. Detta har blivit extremt tydligt under covid-19-pandemin då stora mänskliga och finansiella värden stått på spel. Även om Sveriges grundlag inte tillåter undantagstillstånd har det under covid-19-pandemin utlysts ett otal sådana i andra länder. Under 2020 har undantagstillstånd i Italien exempelvis inneburit inskränkningar i den fria rörligheten genom utgångs- och reseförbud, stängda arbetsplatser och skolor samt övervakad smittspårning (Santis 2020). Ungern inrättade en krislag som skulle innebära att den som hindrar regeringens pandemibekämpning riskerar fängelse i flera år (Haglund 2020) och hela Frankrike var satt i karantän under våren 2020 (Eriksson 2020). Detta är bara ett fåtal exempel på de långtgående inskränkningar i individens friheter som tagits av suveräna stater under covid-19-pandemin. En mer djupgående analys av detta får tyvärr inte plats inom ramen för just denna uppsats, men det är viktigt att bära med sig även i läsningen av denna studie att även om individer har många fri- och rättigheter och att dessa är okränkbara enligt internationell rätt så har suveräna stater ändå oerhört många möjligheter att inskränka på dessa under förevändningen att det görs som en del av en säkerhetspraktik.

- 3) Förstärka åtgärderna. I detta ingår att koordinera informationsspridningen för att minska omfattningen av antalet källor, att målgruppsanpassa insatserna och att arbeta för ett samhälleligt engagemang när det kommer till att följa råd och rekommendationer. Här ingår också att genomföra åtgärder som främjar och stärker individers kritiska tänkande och digitala kunskaper för att därmed öka förmågan till källkritik.
- 4) Kvantifiera påverkan. Att utveckla analysförmågan och mätbarheten för att kunna kvantifiera de resultat som ses till följd av de åtgärder som genomförs för att hantera infodemin.
- 5) Nationell koordinering och styrning.

Det är alltså tydligt att även WHO, i likhet med EU och MSB, förordar att bemöta infodemin med korrekt information. Denna strategi är inte överraskande utan är, som tidigare nämnt, en vanlig och beprövad strategi för att bemöta rykten och desinformation. Receptet för att kväsa rykten och motbevisa felaktig information är att se till att producera annan information som är vetenskaplig och som når brett samt att utbilda befolkningen och ge den möjligheter att fatta beslut i linje med vad som är vetenskapligt korrekt och till förmån för allmännyttan. Det är därför egentligen inte överraskande att just rykten och desinformation möts med information som motbevisar dem då detta agerande förordas i bland annat den tidigare forskning som tagits upp i denna uppsats under avsnitt 3.2 och 3.3 men också i den handlingsplan mot desinformation som EU tagit fram (EU-kommissionen 2018). Med en utdelad brasklapp för att det helt säkert finns teorier och åsikter som motsäger denna strategi, råder generell konsensus mellan WHO, EU och MSB hur desinformation och ryktesspridning ska bemötas i det material som analyserats i just denna studie.

Det är dock ändå svårt att komma ifrån att, utifrån definitionen av vad en infodemi är – en överväldigande mängd information (WHO 2020b) – att det verkar motsägelsefullt att försöka bekämpa problemet med för mycket information med ännu mer information. Forskningsläget är också något tudelat på just denna front. Vi människor tenderar som sagt att hålla fast vid ett första intryck och vid felaktig information även när vi motbevisas eller konfronteras med motstridiga bevis, så länge den felaktiga informationen upprepas tillräckligt många gånger (Frans 2018; Lewandowsky et al. 2020; Ross, Lepper & Hubbard 1975). Samtidigt visar viss forskning att den så kallade backfire-effekten, att redan inarbetade övertygelser kan förstärkas ytterligare när motbevis mot dem läggs fram, kanske inte är så vanlig som man förut trott (Lewandowsky et al. 2020). Istället verkar det som att det går att bemöta och motarbeta felaktig information om det görs på rätt sätt, det vill säga genom att ersätta felaktigheterna med

motargument och korrekt information (ibid.). Det verkar kanske som att det skulle kunna vara en framgångsrik metod att möta felaktig information med korrekt information, så länge en medvetenhet finns kring människans kognitiva tendenser och också kring hur och med vilka verktyg hon kan ta till sig den information som sprids.

Om vi härmed tänker oss att vi på ett relativt direkt sätt kan förklara *att* rykten och felaktig information möts med information som motbevisar dessa genom att hänvisa till att forskare och politiska beslutsfattare rekommenderar detta, och att det sägs ha viss önskad effekt, behöver vi gräva djupare för att kunna förklara *varför* ett informationsöverflöd möts med ännu mer information och därmed besvara forskningsfrågan i sin helhet. Infodemin handlar ju, som tidigare nämnt, dels om problemet med felaktig information som sprids, dels specifikt om att hantera *mängden* information som sprids. Genom att bemöta felaktig information med ännu mer information kanske man lyckas hantera just spridandet av felaktig information men man bidrar ju samtidigt till informationsöverflödet, och kan således ses som en bidragande faktor till infodemin – varför väljer man den vägen?

För att försöka förstå och förklara detta är det av relevans att titta på WHO:s åtgärdsområden två och tre ovan - framför allt är de åtgärder som riktar sig mot individen, dess förmåga och i längden dess överlevnad intressanta⁹. Exempelvis föreslår WHO att metoder för att analysera individers receptivitet bör forskas på (WHO 2020d: 33), att verktyg för att underlätta medborgares tillgång till e-hälsa bör utvecklas (ibid.: 34), att arbete bör ske för att tillse att spridningen av rätt kunskap når ända ner till gräsrotsnivå genom riktade kommunikationssatsningar och metoder som involverar individen (ibid.: 35) och att det bör implementeras program vilka främjar och ger förutsättningar för kritiskt tänkande i syfte att öka befolkningens kunskaper kring, och förmåga till, källkritik (ibid.: 37). En sammanfattande term för dessa åtgärdsområden är att man vill öka allmänhetens hälsolitteracitet. Liknande argument ses även i MSB:s lägesbilder där det står att kommunikationssamordning är av vikt för att nå ut med begriplig information kring råd och rekommendationer och när EU menar att kritiskt tänkande och förmågan att känna igen desinformation bör stärkas. Sammantaget går dessa

⁹ Som presenterat tidigare i analysen kan varianter av dessa åtgärdsområden ses även i det material av EU och MSB som analyserats, men för enkelhetens skull utgår jag här ifrån WHO:s definitioner då dessa är tydliga i sin utformning medan materialet från EU och MSB inte är riktigt lika praktiskt tillämpbart. Det kan dessutom tänkas att såväl EU som MSB utgår från WHO:s åtgärdsområden när de tillämpar responsen inom respektive verksamhet, varför det i så fall bara är fördelaktigt att i denna del av analysen utgå ifrån det som kan antas vara grundkällan då WHO:s åtgärdsområden i så fall kan anses allmängiltiga. Hälsosäkerhet är en gemensam sak där många organisationer, institutioner och stater är involverade utifrån ett specifikt ansvarsområde medan WHO "works worldwide to promote health" (WHO 2020g) varför valet att se WHO:s material som grundläggande inte är en orimlig bedömning att göra.

åtgärder och förslag att se som att det finns en utmaning i att nå ut med korrekt information till befolkningen. Samtidigt är det tydligt att det är av yttersta vikt med en upplyst och informerad befolkning. Individen behöver ha förmågan att dels hitta information, dels ha ett utvecklat intellekt och en god omdömesförmåga för att kunna omsätta informationen och fatta beslut som säkerställer att hon skyddas från smitta och sjukdom.

Det är tydligt i såväl de nationella som de mellanstatliga organisationernas analyser och handlingsplaner att infodemin är ett hot mot befolkningen – dess folkhälsa och dess demokratiska rättigheter – som behöver hanteras. Utifrån en biopolitisk ansats kan man därmed förstå detta som att spridningen av felaktiga råd kring hur individen bör agera för att undvika smitta och sjukdom är ett hot mot befolkningens överlevnad i och med att individen riskerar att bli sjuk och dö i det fall denne följer de felaktiga råden. Det som växer fram genom denna analys och som därmed antas utifrån det givna materialet är att infodemin bemöts som den gör eftersom skyddsobjektet – populationens överlevnad – är hotat. Genom att förse befolkningen med information som bemöter den felaktiga informationen och som ger möjligheter att fatta beslut utifrån att smitta och sjukdom ska undvikas, säkerställs populationens överlevnad. Om individer fattar beslut i enlighet med de mål för överlevnad som staten satt upp ger detta en snöbollseffekt som positivt påverkar hela populationen och som gör den biopolitiskt säkrad.

Att vara biopolitiskt säkrad handlar däremot inte enbart om överlevnad, utan också som tidigare nämnt även om levnad (se avsnitt 2.1). Individer som tillhör en stats population är inte statiska. De är levande människor vars rättigheter, friheter och skyldigheter måste tas i beaktande av den stat som styr dem och som ansvarar för att garantera deras säkerhet. För att staten ska kunna skydda sin befolkning måste staten därför vara anpassningsbar och individen måste ges möjlighet att fatta egna beslut, såväl när det kommer till att välja men också när det kommer till att välja bort (Dillon & Lobo-Guerrero 2008). En befolkning måste vara levande för att kunna överleva, samtidigt som den såklart måste överleva för att kunna vara levande.

Som tidigare nämnts finns i materialet en tydlig förståelse för att befolkningen och de individer som den består av fattar egna beslut. Det som är statens utmaning är att se till att de beslut som individen fattar är *rätt* sorts beslut. Rätt sorts beslut är i detta sammanhang de beslut som staten anser är de rätta utifrån den genomförda analysen av befolkningen och vad den utsätts för samt utifrån det övergripande syftet om populationens överlevnad. Det som kan förstås utifrån materialet är att detta uppnås genom uppmaningar till och utbildningsinsatser kring ökad kunskap och verktyg för ett källkritiskt beslutsfattande. Det uppmanas till hälsolitteracitet, det vill säga ett kritiskt tänkande och digitala färdigheter i syfte att uppnå ett vetenskapligt

förhållningssätt så att individer i en befolkning kan fatta beslut som skyddar henne själv och resten av populationen från smitta och sjukdom. På detta sätt tillgodoses det levande hos människan genom att hennes friheter och rättigheter möjliggörs eftersom hon uppmanas till att välja eller välja bort, samtidigt som hennes överlevnad säkras eftersom hon samtidigt uppmanas, och utbildas i, att fatta beslut i enlighet med de mål som staten har.

Hedvig Ördéns (2020) idé om att se det mänskliga omdömet som skyddsobjekt beskrivs i avsnitt 3.1 av denna uppsats. I materialet som beskriver de åtgärder som vidtagits för att bemöta infodemin görs, som tidigare nämnt, regelbundna referenser till att åtgärderna ska bidra till ökat kritiskt tänkande, ökad förmåga att ta till sig information och ökad förmåga att bedöma vilken information som är trovärdig. Allt detta förutsätter att det hos individen finns en omdömesförmåga som inte är tillräcklig och att man genom att förbättra denna också i längden kan förbättra hälsan. Många av de åtgärder som föreslås kan därför förstås utifrån att det mänskliga omdömet är skyddsobjektet vilket då förklarar de åtgärder som tas för att skydda just detta. Att det mänskliga omdömet är det som ska skyddas legitimerar de åtgärder som riktas mot individens intellektuella förmåga.

Ördén menar att det är människans egenskaper som exempelvis förändringsbenägenhet och produktivitet som är skyddsvärt och genom att utgå från en sådan föreställning i denna analys kan likheter dels ses med den biopolitiska teoribildningen, dels kan de åtgärder som föreslås för att bemöta infodemin förstås. Det är det mänskliga omdömet som är skyddsvärt och därmed också det som innehar demokratisk legitimitet – statens åtgärder blir legitima när de förstås som att de syftar till att skydda omdömet eftersom omdömet är det som kan garantera säkerheten. Att se det mänskliga omdömet som skyddsobjekt och de åtgärder som riktas mot att skydda det som proaktiva (de syftar ju till att exempelvis öka det kritiska tänkandet för att man ska kunna fatta rätt beslut och undvika att drabbas av smitta och sjukdom) är i linje med Agambens (2001) argument för ett reviderat säkerhetsbegrepp där preventiva åtgärder bör trumfa sådana åtgärder som syftar till att kontrollera ett redan uppstått problem.

Utifrån allt detta ovan kan de åtgärder som tas för att bemöta infodemin – mer kommunikation, mer information – förstås utifrån att det mänskliga omdömet och människans levnad är skyddsobjekten. Genom att säkerställa god omdömesförmåga och möjlighet till att välja och att välja bort ges befolkningen de verktyg den behöver för att fatta rätt beslut och för att i längden kunna överleva.

5.3 Vilka implikationer på populationens säkerhet kan detta ha?

När det kommer till att besvara den andra delen av forskningsfrågan, hur populationens säkerhet påverkas av de åtgärder som genomförs för att motverka och bemöta infodemin, refereras först till Espositos teori om immunisering för att sedan inkorporera också Agambens idé om staters självförstörelse.

Problemet vid en infodemi är, som tidigare beskrivet, den enorma mängd information – sann såväl som falsk – vilken sprids och som orsakar ett informationsöverflöd hos mottagaren. Mottagaren har inte möjlighet att varken ta in all information eller sålla i den information som finns. Genom att myndigheter bekämpar gigantiska informationsmängder med än mer information kan man se det som att de jobbar på problemet inifrån och ut, i enlighet med teorin om immunisering. Man bekämpar information med ännu mer information – man bemöter alltså problemet med mer av problemet. Esposito (2011) menar att för att bekämpa ett problem och hitta en lösning måste man inkorporera en liten del av samma problem i sig själv. Lösningen på problemet (en sjuk befolkning som utsätts för massa information den inte kan sålla i) är att ge befolkningen de verktyg den behöver för att den ska kunna sålla i den information som finns för att i längden göra rätt val och skydda sin kropp från sjukdom. Den biologiska kroppen är hotad av den sjukdom som fel information kan orsaka och därför immuniserar man den genom att ”injicera” rätt information. Resultatet blir då att för att skydda individen mot, och hjälpa den att hantera och bemöta, infodemin och dess konsekvenser matas individen med ännu mer information vilken i sin tur ska hjälpa till att skydda individen mot grundproblemet.

Utifrån Espositos immuniseringsparadigm, där desto större spridningseffekt och konsekvenser för det allmänna resulterar i ökat fokus på att skydda det specifika (Esposito 2011: 8), går det att se det som att eftersom en ökad smittspridning får en väldigt negativ konsekvens för folkhälsan i stort, sätts kraftiga åtgärder in mot den enskilda individen. Även om åtgärderna i stort syftar till att kontrollera en befolkning är de specifika åtgärderna i mångt och mycket riktat mot den enskilde och dennes förmåga.

Syftet är således gott – staten vill skapa motståndskraft hos individen – men resultatet kan ändå riskera att slå fel. Espositos teori gör gällande att det man försöker skydda sig mot genom immuniseringstekniker för det mesta inte handlar om att bemöta de direkta konsekvenserna av ett problem utan snarare handlar om att bemöta eventuella *risker* med ett problem. Att skydda sig mot potentiella risker är i sig inte särskilt kontroversiellt, det görs hela tiden i samhället när vi exempelvis köper försäkringar eller beredskapsplanerar. Esposito menar dock att denna typ

av säkerhetspraktik ofrånkomligen gör inverkan på det som åtgärderna försöker skydda. När en ”injektion” av någonting sker måste någonting annat lämna plats, menar han.

I skuggan av infodemin har nya begrepp som exempelvis informationströtthet introducerats, vilket beskriver en situation där allmänheten inte längre är mottaglig för mer information. Det finns också forskning om att även om felaktig information motbevisats måste inte det innebära att människor ändrar uppfattning eller ens tar till sig den korrekta informationen utan snarare tvärt om att de blir ännu mer övertygade om sin egen uppfattning (se till exempel Nord, Olinder & Fine 2020 och Ross, Lepper & Hubbard 1975). Det finns alltså en risk med att de åtgärder som tas för att motverka och bemöta infodemin istället skulle kunna helt och hållet motverka syftet, vilket är vad Esposito beskriver i sin teori om immunisering. För att något ska kunna skyddas kommer det oundvikligen också skadas på vägen eftersom det som är ett hot också bemöts med hotet, eller en variant av det, själv. Mördare straffas med dödsstraff, snattare med dagsböter och ett överflöd av information bemöts med än mer information.

Agamben (2001) är inne på ett liknande spår när han menar att i det fall en stat enbart fokuserar på säkerhet och populationens överlevnad riskerar den att åsidosätta individens friheter. Genom att staten är den som definierar hot och innehar våldsmonopol är det möjligt för staten att legitimera i princip vilka åtgärder som helst så länge de definieras som säkerhetspraktiker. En stats önskan om och åtgärder för att säkerställa trygghet och överlevnad kan därmed i sig själv innebära en säkerhetsrisk för den befolkning som den försöker skydda. Detta skulle enligt Agamben kunna leda till ett destruktivt system som är beroende av ett konstant undantagstillstånd för att fungera, vilket i sig är oförenligt med demokrati.

I fallet med infodemin skulle staters åtgärder för att motverka denna kunna leda till en situation där staten istället för att bekämpa överflödet av information istället bidrar till detta överflöd och på så vis blir en del av det problem den försöker bekämpa. Ett informationsöverflöd, som tidigare i uppsatsen beskrivits, kan komma att leda till sämre folkhälsa och därmed negativa implikationer för individers säkerhet. Faran med att bemöta infodemin med ännu mer information – under förevändningen att det är en skyddsåtgärd – ligger alltså i att potentiellt förvärra situationen och att därmed bidra till ännu sämre folkhälsa och ett ännu värre säkerhetsläge. Staten skulle i det fallet, med Agambens ord, ha blivit självförstörande. Detta i sin tur kan ha implikationer på demokratiska processer vilket skulle vara förödande för individen.

6. Avslutning

6.1 Sammanfattning

I denna uppsats har en studie av biopolitiskt maktutövande genomförts där covid-19-infodemin agerat det exemplifierande fallet. Genom en analys av flera olika material från en handfull källor – myndigheter såväl som organisationer – har de åtgärder som genomförts för att hantera infodemin undersökts. Hur dessa kan förstås utifrån en biopolitisk teoribildning samt tidigare forskning om hur rykten, felaktig information och desinformation bör bemötas har också analyserats. Uppsatsen har haft ett kritiskt förhållningssätt där en analys kring vad som är skyddsobjektet inkommerats i syfte att besvara de uppställda forskningsfrågorna. Analysen som gjorts är en typ av diskursanalys där en modifierad version av Bacchis WPR-metod använts. De analysfrågor som valts ut har väglett analysen och varit ett steg på vägen i att kunna besvara forskningsfrågorna.

Problemet som framställs i materialet handlar om de negativa konsekvenser på folkhälsan som covid-19-pandemin innebär. Pandemin orsakar stor skada och förödelse på såväl individer som på ekonomin och detta problem behöver hanteras. För att skydda personer från sjukdom och död samt samhällets finansiella undergång måste smittspridningen minskas. Problemet handlar också om utmaningarna kring att dels få allmänheten att följa de åtgärder som förskrivits, dels om hur rätt och korrekt information ska nå allmänheten när vi lever i en digital, snabbt föränderlig värld. Covid-19-pandemin är den första pandemin i världshistorien som skett sedan den omfattande digitaliseringen, som i detta fall bidragit till och varit en förutsättning för den största och mest omfattande infodemi som hittills skådats. Problemet kan därmed förstås som en ny företeelse som innebär extremt stora utmaningar.

Det som underförstås och impliceras i problemframställningen är den stora roll vilken individen spelar för en framgångsrik hantering av smittspridningen och därmed också pandemin. Individer är föränderliga varelser som har friheter och rättigheter som ska tas tillvara, och att detta är en utmaning i en situation där man vill att alla ska agera gemensamt för att stoppa smittspridningen är därför uppenbart. Det som impliceras är därmed att för att kunna hantera pandemin behöver alla individer ha förmågan och möjligheten att agera på ett sådant sätt att dess konsekvenser minimeras. Att samstämmig information ska nå ut till alla under en infodemi som är fylld av felaktig information såväl som desinformation innebär många svårigheter. I vissa fall verkar det underförstått att det är svårt att hantera något som redan hänt varför man vill försöka agera proaktivt; såhär undviker du att överhuvudtaget bli smittad, de här

förmågorna behöver du för att ta till dig information. Stort fokus hamnar på att utbilda och informera individer, som underförstått inte har rätt kunskap eller de färdigheter som behövs för att kunna ta till sig rätt information och för att sedan kunna agera i enlighet med denna.

Effekten av denna problemframställning blir åtgärder som riktas mot individer, i syfte att ingjuta kunskap i dem som ska göra så att de undviker smitta och sjukdom. Ett exempel på en effekt är en ökad informations-spridning, för att det är så forskningen säger att man bör hantera rykten, felaktig information och desinformation. En annan effekt blir åtgärder som riktas mot individers omdömesförmåga – utbildningsinsatser för att öka allmänhetens hälsolitteracitet, individens förmåga till kritiskt tänkande och instiftande av ett vetenskapligt förhållningssätt. Effekterna kan också innebära negativa konsekvenser för individen exempelvis i de fall då de åtgärder som genomförs av staten i syfte att öka kunskapen och motståndskraften istället slår bakut och överbelastar systemet och de individer som ingår i det. Inom ramen för denna studie skulle detta kunna förstås som att ett överflöd av information kan försvåra ytterligare för individen att handla rätt. Dessa negativa effekter kan också innebära att genom att man identifierat ett hot (infodemin) mot skyddsobjektet (överlevnaden respektive omdömet) rättfärdigas integritetskränkande och potentiellt skadliga åtgärder i säkerhetens och frihetens namn.

Hanteringen av infodemin fokuserar i längden på att skydda personers hälsa. Men för att nå dit finns antagandet att personerna måste få till sig rätt information och ha möjlighet att tillskansa sig denna – kunskap innebär förmågan till egenmakt. Genom att informera om källkritik, underlätta gällande hur och var man kan hitta rätt information och styra personer i rätt riktning vädjar man till det mänskliga omdömet. Man kan alltså se det som att för att folkhälsa ska uppnås i en demokrati där personer är autonoma måste en förändring ske i deras beteende. Här finns alltså två olika referenter för säkerhet: dels den biologiska kroppen som kan bli sjuk, dels det mänskliga omdömet med dess förmåga att hitta och ta till sig rätt information i en värld av informationsöverflöd. Den enes säkerhet kan inte tryggas utan den andres och för att en individ ska kunna skydda sig mot smitta måste hon också skydda sig mot ett överdrivet informationsflöde. För att kunna göra detta måste hon först ha tillgång till, och förmågan att sälla i, just detta informationsflöde.

Därför kan man se kommunikation som ett vaccin. Istället för att vaccinera mot själva sjukdomen ”vaccinerar” man mot felinformation och omdömeslöshet. Att man säger ”i brist på vaccination har vi kommunikation” innebär att när man inte kan skydda kroppen från sjukdom genom fysisk immunisering ser man till att skydda kroppen från sjukdom genom en

”kommunikativ immunisering” som syftar till att ”injicera” rätt omdöme hos individen för att hon i sin tur ska kunna fatta rätt beslut för att skydda sin kropp från smitta och sjukdom. Människans omdöme och hennes hälsolitteracitet måste skyddas för att överlevnaden ska kunna säkras.

En ytterligare effekt av hanteringen av infodemin, som inte riktigt fått plats eller hanterats i denna uppsats i någon större utsträckning, är användandet av censur. Myndigheter och organisationer tar hjälp av sociala medieplattformar för att informera och omdirigera användarna. Detta kan ses som ett försök till att minska mängden information som sprids i infodemin, vilket ju skulle kunna vara ett välkommet inslag, men kan å andra sidan också ses som ett problem i det sammanhang då yttrandefriheten ska värnas. Än så länge verkar det vara som så att generellt är den information som censureras desinformation men det skulle också kunna tänkas att stater väljer att censurera sådan information som inte är i linje med de, av staten uppsatta, riktlinjer som ska skydda populationen. I det fallet berövas individen möjligheten till att välja och välja bort, som ju är en förutsättning för en levande population.

6.2 Begränsningar och vidare forskning

I och med att denna studie behandlar en pågående kris finns såklart många begränsningar med denna uppsats. Exempelvis är det för tidigt att påvisa huruvida de åtgärder som vidtagits av organisationer och statliga myndigheter varit framgångsrika eller inte, varför uppsatsen inte heller undersökt eller ämnat att förklara detta. I framtiden finns däremot många möjligheter till vidare forskning gällande huruvida åtgärderna haft effekt eller ej.

Det är som tidigare nämnt uppenbart att covid-19-pandemin såväl som den åtföljande infodemin har ställt, och fortfarande ställer, oerhört höga krav på samhället. Det gäller inte minst individens ansvarstagande och solidaritet men i stor utsträckning också ansvariga staters, myndigheters och organisationers förmåga och möjlighet till att hantera de långtgående konsekvenserna. Det är första gången världen ställs inför en sådan här utbredd infodemi. Detta är på grund av såväl globaliseringen och de gemensamma internationella beroenden som finns, men kanske framför allt på grund av den utbredda digitaliseringen och de möjligheter till snabb informationsspridning som den medför. Internet och sociala medier beskrivs ofta som att de öppnat för en mer integrerad värld och som att de möjliggör samarbeten och relationer över landsgränser, men det är också smärtsamt uppenbart vilka negativa konsekvenser de också kan medföra, inte minst när det kommer till spridningen av felaktig information och desinformation. Är stater, myndigheter och organisationer rustade för att hantera en infodemi av den grad vi just nu ser? Kanske, kanske inte. Här finns helt klart många möjligheter för vidare forskning.

Ironiskt nog är också infodemin i sig en begränsning för denna studie. De enorma informationsmängder som finns och som härrör till covid-19-pandemin har varit svåra att sälla i även under genomförandet av denna studie. Detta innebär att det med all sannolikhet finns ytterligare material och till viss del även tidigare forskning som hade kunnat komma denna uppsats till gagn men som valts bort, eller missats, särskilt eftersom det hela tiden också produceras nytt material då krisen som sagt är fortsatt pågående.

Vidare har uppsatsen i sitt svar på forskningsfrågan valt att utgå ifrån en specifik teoribildning och tidigare forskning. Författaren är medveten om att även andra teoribildningar och annan tidigare forskning hade kunnat användas och därmed ge ett annat svar. Därför gör uppsatsen inte anspråk på att vara normativ, vilket också beskrivits i dess syfte. Att besvara en forskningsfråga som inleds med ”varför” kan självklart ta olika riktningar beroende på de anpassningar och val som görs och denna uppsats är ett exempel på hur forskningsfrågan kan besvaras. Med ett annat teoretiskt ramverk hade frågorna med största sannolikhet kunnat besvaras på ett annat sätt.

En ytterligare begränsning med uppsatsen är tendensen att klumpa ihop felaktig information med desinformation då dessa per definition är olika och därmed också kan behöva olika respons (EU-kommissionen 2020). Eftersom denna uppsats inte fokuserat på vilken effekt en viss åtgärd haft i arbetet mot infodemin utan snarare hur dessa åtgärder kan förstås inom det teoretiska ramverk som satts upp, anses detta inte påverka resultatet i någon väsentlig grad. Värt att nämna är också att även om EU-kommissionen till viss del särskiljer de två och uppmanar till något olika respons, är det många som också likställer dem eller i alla fall ser att de bör mötas med liknande motåtgärder. När det kommer till det specifika fallet covid-19-infodemin menar också WHO att denna består av ”mis- and disinformation” (WHO 2020c) varför det troligtvis inte hade givit något annan slutsats om begreppen hållits åtskilda eftersom även WHO klumpar ihop dem.

Författaren är också medveten om att uppsatsen är eurocentrisk, vilket också nämndes i inledningen av uppsatsen. Givet uppsatsens omfång och författarens förförståelse och bakgrund är det svårt att inkorporera flera olika perspektiv, även om det med största sannolikhet hade kunnat göras i större utsträckning än vad som hittills gjorts. Detta öppnar däremot upp för möjligheterna till en hel del vidare forskning. Det skulle exempelvis kunna handla om jämförande studier mellan olika länder eller världsdelar och de olika förutsättningar som finns för att hantera infodemin bland såväl stater som individer. Att jämföra hur WHO:s

rekommendationer implementerats hos olika mellanstatliga organisationer eller mellan olika stater är också en möjlighet.

Användningen av censur för att begränsa informationsspridningen har som tidigare nämnt inte riktigt fått ta plats i denna uppsats. Detta öppnar därmed upp för vidare studier. EU-kommissionen (2020) rekommenderar till exempel ”att man snabbt vederlägger, nedgraderar eller avlägsnar inlägg eller griper in mot konton” vilket också har gjorts i stor utsträckning. Statistik från EU i juni 2020 visar till exempel att Twitter kontrollerat 3,4 miljoner suspekta konton, att Facebook och Instagram omdirigerat mer än 2 miljarder personer till hälsomyndigheter och att YouTube tagit bort över 15 000 videor (EU 2020). Särskilt intressant att titta vidare på skulle kunna vara det av EU-kommissionen kallat ”övervakningsprogrammet” (EU-kommissionen 2020). Detta är en uppförandekod som sociala medieplattformar uppmanas ansluta sig till och som innebär att de ansvarar för att dela data om vilka åtgärder de vidtar för att främja korrekt information, öka användares medvetenhet och hur reklam används (ibid.). Det är enkelt att anta att för att dessa data ska kunna samlas in krävs någon form av användarövervakning från de sociala medieplattformarna. Det nämns också att det på EU-nivå inrättats en forskningsgrupp som ska ”upptäcka, analysera och avslöja desinformationshot”. I detta arbete kommer forskarna att behöva aggregerad information från de sociala medieplattformarna för ”forskningsändamål”. Hur påverkar detta användarna och deras integritet?

6.3 Slutsats

Denna uppsats har, utifrån en biopolitisk teoribildning och annan tidigare forskning, besvarat frågorna 1) varför bemöts infodemin med mer information trots att dess, per definition, problematik är den redan överväldigande mängden information och 2) vilka implikationer för populationens säkerhet kan detta agerande ha?

Den första frågan kan dels förstås utifrån ett kriskommunikativt perspektiv. Den tidigare forskning som presenterats i uppsatsen kring hur rykten, felaktig information och desinformation ska mötas menar att den mest effektiva responsen är att bemöta dem med mer, korrekt information. Detta har i denna uppsats applicerats på infodemin, som kan anses vara en extrem variant av informationsspridning som inkluderar såväl korrekt som felaktig information, desinformation och rykten.

Frågan kan också förstås utifrån en analys av vad som är skyddsobjektet, det vill säga vad det är som stater vill skydda. I den här uppsatsen argumenteras det att skyddsobjektet kan förstås

som att vara det mänskliga omdömet och individens rätt till självbestämmande – att ha möjligheten att välja och att välja bort. I längden innebär detta också att det traditionella skyddsobjektet – överlevnaden – fortsatt är relevant. Genom att skydda omdömet och autonomin säkerställs att de val som individen gör är sådana som främjar hennes egen samt populationens överlevnad.

Utifrån detta kan de åtgärder som tagits för att bemöta infodemin – mer informationsspridning till en redan överbelastad och informationstrött population – förstås som legitima. Man anser att för att skydda befolkningen och garantera dess säkerhet och överlevnad behöver omdömet skyddas genom att man tillser att individen ges verktyg och utvecklas på ett sådant sätt att hennes kritiska tänkande, vetenskapliga förhållningssätt och förmåga till källkritik säkerställs. På så vis kan individen fatta rätt beslut, det vill säga de beslut som resulterar i ett agerande vilket är samstämmigt med statens föreslagna säkerhetspraktiker och -åtgärder. Dessa åtgärder, genomförda av staten i syfte att styra sin population, kan förstås som ett uttryck av makt enligt biopolitisk teori.

Den andra frågan menar att dessa säkerhetspraktiker, och genom vilket sätt staten styr sin befolkning för att skydda den mot potentiella risker, i sig självt kan bli en säkerhetsrisk för den samma population som den ämnar skydda. Genom att möta ett överflöd av information med ännu mer information agerar man mot ett problem med ännu mer av problemet, vilket skulle kunna skada såväl individer som den demokratiska legitimiteten.

Genom den analys som gjorts vilken besvarat dessa frågor har också syftet med uppsatsen uppfyllts. Detta då uppsatsen belyst svårigheterna med att kommunicera och nå ut med korrekt information under en kris, som dessutom åtföljts av en infodemi. Uppsatsen har också påvisat att de åtgärder som genomförs för att bemöta och motverka infodemin och dess konsekvenser kan vara kontraproduktiva, det vill säga det som ämnar att skydda istället kan skada. Att infodemin är ett resultat av den digitalisering vi ser i dagens värld är uppenbart, om än kanske implicit beskrivet.

Att bidra med en ökad förståelse för hur biopolitiskt maktutövande kan ta sig uttryck är också något som denna uppsats haft som syfte. Detta har gjorts genom att biopolitiska teorier applicerats på ett verkligt fenomen i syfte att förstå de processer och problemframställningar som ligger bakom, vilket visat att politiskt beslutsfattande kan förstås som ett utövande av biopolitisk makt. Utöver det har uppsatsen också föreslagit vidare forskning där denna uppsats och den studie den inrymmer skulle kunna utgöra en grund.

Referenser

Litteratur

- Agamben, G., 2001. On Security and Terror. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 219(45): 23-25.
- Bacchi, C. L., 2009. *Analysing Policy: What's the problem represented to be?*. Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson.
- Bergström, G. & Boréus, K., 2016. *Textens mening och makt*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Boréus, K., 2015. Diskursanalys. i: G. Ahrne & P. Svensson, red. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB: 176-190.
- Dillon, M. & Lobo-Guerrero, L., 2008. Biopolitics of Security in the 21st Century: An Introduction. *Review of International Studies*, 34(2): 265-292.
- Esposito, R., 2011. *Immunitas: The Protection and Negation of Life*. Cambridge: Polity Press.
- George, A. L. & Bennett, A., 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Jørgensen, M. & Phillips, L., 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
- Lewandowsky, S., Cook, J., Ecker, U. K. H., Albarracín, D., Amazeen, M. A., Kendeou, P., Lombardi, D., Newman, E. J., Pennycook, G., Porter, E. Rand, D. G., Rapp, D. N., Reifler, J., Roozenbeek, J., Schmid, P., Seifert, C. M., Sinatra, G. M., Swire-Thompson, B., van der Linden, S., Vraga, E. K., Wood, T. J., Zaragoza, M. S. 2020. *The Debunking Handbook*. <https://sks.to/db2020>. DOI:10.17910/b7.1182.
- Levy, J. S., 2008. Case studies: Types, designs, and logics of inference. *Conflict management and peace science*, 25(1): 1-18.
- Nord, L., Olinder, H. & Fine, G. A., 2020. *Inga kriser utan rykten: Nyhetsrapportering, kriskommunikation och upplevelsen av informationsvacuum*. Mittuniversitetet, Myndigheten för samhällskydd och beredskap, Northwestern University.
- Ross, L., Lepper, M. R. & Hubbard, M., 1975. Perversence in Self-Perception and Social Perception: Biased Attributional Processes in the Debriefing Paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(5): 880-892.
- Ördén, H., 2020. Securitizing Cyberspace: Protecting Political Judgement. i: *Securing Judgement: Rethinking Security and Online Information Threats*. Diss.: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-178239>.

Empiri

EU, 2020. *Tackling coronavirus disinformation.*

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf [använd 2 december 2020].

EU-kommissionen, 2018. *Action Plan against Disinformation*, Bryssel: Europeiska kommissionen.

EU-kommissionen, 2020. *Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén. Gripa in mot covid-19-desinformation - Kolla fakta*, Bryssel: Europeiska kommissionen.

MSB, 2020. *Samlad nationell lägesbild för hanteringen av det nya coronaviruset.*

<https://www.msb.se/sv/aktuellt/pagaende-handelser-och-insatser/msbs-arbete-med-anledning-av-coronaviruset/samlad-nationell-lagesbild-corona/> [använd 2 december 2020].

Tangcharoensathien V, Calleja N, Nguyen T, Purnat T, D'Agostino M, Garcia-Saiso S, Landry M, Rashidian A, Hamilton C, AbdAllah A, Ghiga I, Hill A, Hougendobler D, van Andel J, Nunn M, Brooks I, Sacco PL, De Domenico M, Mai P, Gruzd A, Alaphilippe A, Briand S, 2020. Framework for Managing the COVID-19 Infodemic: Methods and Results of an Online, Crowdsourced WHO Technical Consultation. *Journal of Medical Internet Research*, 22(6).

WHO, 2020d. *An ad hoc WHO technical consultation managing the COVID-19 infodemic: call for action, 7-8 april 2020*. Genève, WHO.

Övrigt

Eriksson, N., 2020. Frankrike förlänger karantänen till 11 maj. *Aftonbladet*, 13 april.

Eysenbach, G., 2020. How to Fight an Infodemic: The Four Pillars of Infodemic Management. *Journal of Medical Internet Research*, 22(6).

Folkhälsomyndigheten, 2020. *Covid-19*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/> [använd 6 november 2020].

Guterres, A., 2020. *Twitter: @antonioguterres.*

<https://twitter.com/antonioguterres/status/1250095790959267841?s=20> [använd 6 november 2020].

Haglund, F., 2020. *Ungersk coronakrislag kritiseras för att underminera demokratin.*

<https://www.europaportalen.se/2020/03/kritik-mot-ungersk-coronakrislag> [använd 22 december 2020].

Krisinformation.se, 2020. *Om Krisinformation.se*. <https://www.krisinformation.se/om-krisinformation> [använd 6 november 2020].

- Löfvenberg, J., 2020. *MSB varnar för informationspåverkan om coronaviruset*.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/msb-varar-for-informationspaverkan-om-covid-19>
[använd 6 november 2020].
- Manzoor, A., 2020. *Coronaryktena har blivit en infodemi – därför är den farlig*.
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/coronaryktena-har-blivit-en-infodemi-darfor-ar-den-farlig/>
[använd 6 november 2020].
- Olofsson, M., 2020. *Pressträff om covid-19, 16 mars 2020*.
<https://www.youtube.com/watch?v=n2MajAQvpY8> [använd 2 januari 2021].
- Regeringen, 2020a. *Regeringen begär myndighetsmeddelande och ger informationsuppdrag till MSB*. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/regeringen-begar-vma-och-ger-informationsuppdrag-till-msb/> [använd 6 november 2020].
- Regeringen, 2020b. *Råd och information gällande det nya coronaviruset - länkar till myndighetssidor*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-arbete-med-anledning-av-nya-coronaviruset/rad-och-information-gallande-det-nya-coronaviruset---lankar-till-myndighetssidor/> [använd 6 november 2020].
- Regeringen, 2020c. *Pressträff med statsministern*.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/presstraff-med-statsministern1/>
[använd 6 november 2020].
- Rothkopf, D. J., 2003. When the Buzz Bites Back. *The Washington Post*, 11 Maj.
<http://www1.udel.edu/globalagenda/2004/student/readings/infodemic.html> [använd 22 december 2020].
- Santis, E. L., 2020. From the leader's lips, to the public's ears: The state of exception, administrative evil, and the enemy in President Trump's rhetoric during COVID-19. *Administrative Theory & Praxis*. Vol. 42(4): 558-570.
DOI:10.1080/10841806.2020.1798693.
- SAOB, 1927. *Förneka*. http://www.saob.se/artikel/?unik=F_2941-0068.y62D
[använd 30 november 2020].
- Socialstyrelsen, 2020. *Covid-19*. <https://www.socialstyrelsen.se/coronavirus-covid-19/>
[använd 6 november 2020].
- TT, 2021. *Samordnaren: Vaccin för alla till sommaren*. <https://tt.omni.se/samordnaren-vaccin-for-alla-till-sommaren/a/A17GmM> [använd 2 januari 2021].
- WHO, 2020a. *Munich Security Conference* <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference> [använd 4 november 2020].
- WHO, 2020b. *Infodemic Management - Infodemiology*. <https://www.who.int/teams/risk-communication/infodemic-management> [använd 4 november 2020].

WHO, 2020c. *Managing the COVID-19 infodemic: Promoting healthy behaviours and mitigating the harm from misinformation and disinformation*. <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation> [använd 5 november 2020].

WHO, 2020e. *Vaccine acceptance is the next hurdle*. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/vaccine-acceptance-is-the-next-hurdle> [använd 5 november 2020].

WHO, 2020f. *Immunizing the public against misinformation*. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/immunizing-the-public-against-misinformation> [använd 22 december 2020].

WHO, 2020g. *What we do*. <https://www.who.int/about/what-we-do> [använd 22 december 2020].